

Projectnr.: 72.076.01
Projectleider: H.J. van der Fels-Klerx

Rapport 2005.015

december 2005

TRACEERBAARHEID IN DE VARKENSVLEES- EN ZUIVELSECTOR

Auteurs:

H.J. van der Fels-Klerx en J. van der Roest (RIKILT),
O. de Jong (ASG-PV/RIKILT) en M.H. Bokma-Bakker (ASG-PV)

Business Unit: Veiligheid & Gezondheid
Cluster: Databanken, Risicoschatting & Ketenmanagement

RIKILT - Instituut voor Voedselveiligheid
Bornsesteeg 45, 6708 PD Wageningen
Postbus 230, 6700 AE Wageningen
Tel: 0317-475422
Fax: 0317-417717
Internet: www.rikilt.wur.nl

Copyright 2005, RIKILT - Instituut voor Voedselveiligheid.

Het is de opdrachtgever toegestaan dit rapport integraal openbaar te maken en ter inzage te geven aan derden. Zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van RIKILT - Instituut voor Voedselveiligheid is het niet toegestaan:

- a) dit door RIKILT - Instituut voor Voedselveiligheid uitgebracht rapport gedeeltelijk te publiceren of op andere wijze gedeeltelijk openbaar te maken;*
- b) dit door RIKILT - Instituut voor Voedselveiligheid uitgebracht rapport, c.q. de naam van het rapport of RIKILT - Instituut voor Voedselveiligheid, geheel of gedeeltelijk te doen gebruiken ten behoeve van het instellen van claims, voor het voeren van gerechtelijke procedures, voor reclame of antireclame en ten behoeve van werving in meer algemene zin;*
- c) de naam van RIKILT - Instituut voor Voedselveiligheid te gebruiken in andere zin dan als auteur van dit rapport.*

VERZENDLIJST

EXTERN:

Ministerie van Landbouw, Natuur- en Voedselkwaliteit; Directie VD (C.C. Steegman-Rodenburg),

AID (J. Hooglugt)

Voedsel en Waren Autoriteit (M. Mengelers, R.G. Herbes, W. van Hulzen)

Nutreco (R. Sijtsma)

Nederlandse Vereniging Diervoederindustrie (F.D. Jorna)

Land en Tuinbouw Organisatie; Varkenshouderij (H. Boelrijk), Rundveehouderij (J. Brandsma)

Productschappen voor Vee, Vlees en Eieren; Sectorafdeling Vee en Vlees (W. Riepma)

Campina (S. Biesterveld)

Wageningen UR; Agrotechnology and Food Sciences Group (F. Verdenius), Animal Sciences Group

(M.H. Bokma-Bakker, O. de Jong), Landbouw-Economisch Instituut (V. Beekman)

INHOUDSOPGAVE	blz
SAMENVATTING	3
1 INLEIDING	7
2 WETGEVING TRACEERBAARHEID	8
2.1 Inleiding	8
2.2 De Algemene Levensmiddelen Verordening (ALV)	8
2.2.1 Inleiding	8
2.2.2 Algemene doelen, begrippen en definities	9
2.2.3 Verantwoordelijkheden	10
2.2.4 Traceerbaarheid	10
2.2.5 Verantwoordelijkheden exploitanten	11
2.2.6 Invulling ALV door de Nederlandse overheid	13
2.2.6.1. Traceerbaarheid	13
2.2.6.2. Meldingsplicht en recall	14
2.3 Regeling Identificatie en Registratie van dieren 2003	15
2.3.1 Inleiding	15
2.3.2 Identificatie en registratie runderen	15
2.3.2.1. Oormerken	16
2.3.2.2. I&R-systeem rund	16
2.3.2.3. Dierpaspoorten	16
2.3.2.4. Bedrijfsregister	17
2.3.3 Identificatie en registratie Varkens	17
2.3.3.1. Oormerken	17
2.3.3.2. I&R-systeem varken	17
2.3.3.3. Transportdocumenten	18
2.3.3.4. Bedrijfsregister	18
3 BOVENWETTELIJKE EISEN	19
3.1 Inleiding	19
3.2 Good Manufacturing Practice	19
3.3 Internationale Organisatie voor Standaardisatie	20
3.4 Integrale Keten Beheersing	20
3.5 Keten Kwaliteit Melk	21
4 KNELPUNTEN IN UITVOERING	23
4.1 Inleiding	23
4.2 ALV en interpretatie Nederlandse overheid	23
4.2.1 ALV algemeen	23
4.2.2 Interpretatie Nederlandse overheid	23
4.3 Uitvoering in de praktijk	24
4.3.1 Sectoren algemeen	24
4.3.2 Diervoeder	25
4.3.2.1. Diervoederbedrijven	25
4.3.2.2. Koppeling rest keten	26

4.3.3	Vleesvarkenshouderij	26
4.3.3.1.	Varkensvoer	26
4.3.3.2.	Identificatie dieren	26
4.3.3.3.	Kwaliteitssystemen	27
4.3.3.4.	Koppeling rest keten	27
4.4	Zuivelsector	28
4.4.1	Identificatie dieren	28
4.4.2	Kwaliteitssystemen	28
4.4.3	Koppeling rest keten	29
5	RESULTATEN RONDE-TAFEL GESPREK	30
5.1	Inleiding	30
5.2	Opzet ronde-tafel gesprek	30
5.3	Resultaten ronde-tafel gesprek	30
6	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	33
6.1	Inleiding	33
6.2	Conclusies	33
6.3	Aanbevelingen	34
7	DANKWOORD	36
	REFERENTIES	37

BIJLAGEN

- Bijlage I.** Algemene levensmiddelenhygiëne Verordening (EG/852/2004)
- Bijlage II.** Verordening specifieke hygiënevoorschriften levensmiddelen van dierlijke oorsprong (EG/853/2004)
- Bijlage III.** Diervoederhygiëne Verordening (EG/183/2005)
- Bijlage IV.** Meldwijzer VWA
- Bijlage V.** Samenstelling klankbordgroep, geïnterviewde personen, en genodigden voor ronde-tafel gesprek

SAMENVATTING

Per 1 januari 2005 is de Algemene Levensmiddelen Verordening (ALV), ofwel Verordening EG/178/2002 tot “vaststelling van de algemene beginselen en voorschriften van de levensmiddelenwetgeving, tot oprichting van de Europese Autoriteit voor voedselveiligheid en tot vaststelling van procedures voor voedselveiligheidsaangelegenheden”, volledig in werking getreden. In de ALV, ook wel General Food Law (GFL) genoemd, is een artikel opgenomen met betrekking tot traceerbaarheid (artikel 18). Traceerbaarheid houdt in: de mogelijkheid om een product op een willekeurig tijdstip achteraf door alle stadia van de productie, verwerking en distributie in twee richtingen na te sporen en te volgen. Vóór het ingaan van de ALV hadden bedrijven in de agrarische sector al in meer of mindere mate te maken met eisen gerelateerd aan het kunnen nasporen en volgen van grondstoffen en producten, zowel vanuit de wetgeving als vanuit bovenwettelijke kwaliteitssystemen. Bijvoorbeeld, de Identificatie & Registratie (I&R) regeling 2003 in de dierlijke sector voor het kunnen volgen van dierstromen.

In het onderhavige rapport worden de resultaten beschreven van het project “Traceerbaarheid”. Het doel van dit project is het inzichtelijk maken van de mate waarin op moment van onderzoek (medio 2005) in dierlijke productieketens/netwerken voldaan wordt aan de eisen die vanuit de ALV aan traceerbaarheid gesteld worden, als wel de knelpunten die bij de uitvoering van deze eisen ondervonden worden. Vanuit de ondervonden knelpunten zijn aanbevelingen geformuleerd ter ondersteuning van de (beleids)uitvoering. Het project richt zich op de varkensvlees- en de zuivelsector, met name de primaire bedrijven, en hun directe toeleveranciers en afnemers (direct voorliggende en nakomende schakels).

Allereerst is een inventarisatie verricht naar de traceerbaarheidseisen die van toepassing zijn op de primaire bedrijven in de varkensvlees- en zuivelsector, zowel vanuit de wetgeving als vanuit de belangrijkste bovenwettelijke systemen in deze beide sectoren. Wat betreft wettelijke eisen gaat het hierbij om de ALV en de I&R regeling, wat betreft de bovenwettelijke systemen zijn traceerbaarheidseisen vanuit Good Manufacturing Practice (GMP+) diervoedersector, Integrale Ketensbeheersing (IKB) varken, Keten Kwaliteit Melk (KKM) en Internationale Organisatie voor Standaardisatie (ISO) normen meegenomen. Vervolgens is een serie bilaterale interviews gehouden met verschillende actoren uit beide sectoren. In de interviews lag de nadruk op de huidige uitvoering (medio 2005) van de wettelijke en bovenwettelijke eisen aan traceerbaarheid, en de knelpunten die hierbij ondervonden worden. De focus lag hierbij op de ALV. Na de serie interviews is een ronde-tafel gesprek gehouden met de geïnterviewden en andere stakeholders. Het uiteindelijke doel van deze bijeenkomst was te komen tot aanbevelingen voor ondersteuning van de uitvoering van traceerbaarheid.

Aan de hand van de deskstudie, de serie interviews en resultaten van het ronde-tafelgesprek zijn de belangrijkste conclusies van dit onderzoek geformuleerd en aanbevelingen voor ondersteuning van de uitvoering van traceerbaarheid opgesteld.

De belangrijkste conclusies zijn:

- De verschillende actoren in de varkensvlees- en zuivelsector zijn, in z'n algemeenheid, goed op de hoogte van de bepalingen in de ALV (Verordening EG/178/2002), en de verschillende ondernemingen kunnen in belangrijke mate aan deze bepalingen voldoen;

- De ALV is (niettemin) zeer globaal geformuleerd en daardoor op sommige punten onduidelijk. Dit biedt bedrijven de ruimte om zelf de verantwoordelijkheid te nemen. In de praktijk blijken bedrijven echter moeite te hebben met de interpretatie;
- De Nederlandse overheid heeft, vooruitlopend op de Europese invulling, een eigen interpretatie van de ALV gegeven. Een belangrijk aspect hiervan is dat traceringsgegevens binnen 4 uur aangeleverd moeten kunnen worden. Door het bedrijfsleven wordt geconcludeerd dat de juridische basis en daarmee de mogelijkheid tot handhaving voor deze eis ontbreekt;
- De Nederlandse overheid heeft een meldwijzer opgesteld als handreiking naar bedrijven om af te wegen wanneer een (mogelijk) voedselveiligheidsgevaar al dan niet gemeld moet worden. In de praktijk wordt de meldwijzer niet tot nauwelijks in de besluitvorming gebruikt, omdat deze op een aantal punten niet specifiek en eenduidig genoeg of lastig uitvoerbaar is;
- Alle schakels in de keten werken in feite met batches, waarvan bekend is welke 'grondstoffen' er in zijn gegaan. Een kleine batch(grootte) betekent minder consequenties voor de onderneming in geval van een recall. Ook op sectorniveau heeft een kleine batch voordelen: minder bedrijven hoeven dan namelijk preventief 'op slot'. In veel gevallen heeft de markt dit goed geregeld. Echter, in naar schatting 5% van de gevallen binnen de slachtsector kan de gehanteerde minimale batchgrootte een tracersing (fors) vertragen. Op primaire bedrijven en bij diervoederproducenten lopen batches voer soms ongewild in elkaar over (bijv. via bijstorten in de voersilo): hier dienen bepaalde 'nulpunten' te worden gecreëerd;
- De meeste diervoederbedrijven hebben een intern traceringsstelsel, de laatste jaren steeds meer in elektronische vorm. Kleine mengvoederbedrijven zullen qua kosten moeite hebben om aan te haken bij elektronische uitwisselingssystemen. Voor wat betreft traceerbaarheid is de veehouder een belangrijke maar tevens relatief zwakke schakel in de keten. Op het primaire bedrijf komt de traceerbaarheid van voer en vlees/zuivel bij elkaar. De interne traceerbaarheid op het primaire bedrijf is echter summier, er wordt veelal gewerkt met papieren administratie, en UBN's (Uniek Bedrijfsnummer) zijn niet openbaar. Niettemin geeft de primaire sector aan bij voedselveiligheidsgevaaren wél binnen 4 uur alle informatie over toeleveranciers en afnemers te kunnen aanleveren. Extra aandachtspunt binnen de primaire varkenshouderij is het onrechtmatig niet merken van biggen die naar de eigen mestery gaan. Dit bemoeilijkt de interne tracersing en houdt eventueel 'illegale' biggen buiten beeld;
- De koppeling van UBN's door de keten heen is een aandachtspunt. De UBN's van individuele vleesvarkens- en melkveehouders zijn niet bekend bij de slachterij, respectievelijk, zuivelonderneming. Hierdoor kan tracersing binnen 4 uur een probleem vormen. Met de nieuwe Hygiëne Verordeningen kan dit probleem worden ondervangen;
- In enkele interviews wordt genoemd dat het melden in de keten meer gestructureerd aangepakt zou moeten worden en verschillende meldpunten goed/beter op elkaar moeten worden afgestemd;
- Het is de bedrijven niet geheel duidelijk hoe recalls overkomen op de consument: de één verwacht dat dit de indruk bevestigt dat er gerommeld wordt, de ander dat het juist een positieve uitstraling op de 'terugroepende' onderneming heeft. Weer anderen geven aan dat een recall het bestaande beeld van het bedrijf versterkt: het kan dus zowel positief als negatief uitvallen (voor de diervoedersector dan met name negatief).

De opgestelde aanbevelingen voor ondersteuning van de uitvoering van traceerbaarheid in de beide dierlijke sectoren, met name de primaire schakel, zijn:

- Het verdient aanbeveling om na te gaan op welke wijze de administratieve lasten van tracersing op de primaire bedrijven kan worden ondersteund c.q. verlicht deels door directe informatie-

uitwisseling tussen voorliggende en nakomende schakels (voer-slacht, voer-zuivel). UBN's dienen in dat geval openbaar te zijn. De eigen verantwoordelijkheid van de primaire schakels in risicobeheersing en tracersing blijft onverminderd gehandhaafd. Effectieve en efficiënte registratiesystemen op het primaire bedrijf verdienen meer aandacht;

- Op een aantal punten is meer communicatie en voorlichting noodzakelijk, zowel richting de beide sectoren (varkensvlees en zuivel), sectorbreed en primaire schakels, als richting consument. Geadviseerd wordt op de volgende punten versterkt voorlichting in te zetten:
  - aan de sectoren omtrent de wettelijke status van de interpretatie documenten van de DG SANCO werkgroep en van de Nederlandse overheid;
  - aan de sectoren omtrent de rol van klankbord die de VWA wil spelen in het melden;
  - aan de primaire schakel omtrent de verplichting tot melden bij de VWA en het bestaan en het gebruik van de meldwijzer in de besluitvorming hieromtrent;
  - aan de consument, zowel over traceerbaarheid en recalls als over kwaliteitssystemen en labels en de wijze van risicobeheersing daarbinnen.
- Het vaststellen van de minimale traceerbare batchgrootte wordt een bedrijfseconomische aangelegenheid gevonden. Wél worden overheid en bedrijfsleven geadviseerd om gezamenlijk sectorbrede afspraken te maken over de definities van onveilige en ongeschikte producten als wel over het creëren van nulpunten (geen versleep tussen batches) binnen productieprocessen. De overheid heeft in deze een verifiërende rol: vallen de afspraken binnen de juridische kaders. In geval van batchgroottes die betrekking hebben op levende dieren dient de overheid een meer sturende rol op zich te nemen, gezien de maatschappelijke impact die (preventief) ruimen kan hebben;
- Het onrechtmatig niet merken van biggen op gesloten varkensbedrijven verdient aanpak binnen het wettelijke toezicht en de IKB-inspectie.

1 INLEIDING

Per 1 januari 2005 is de Algemene Levensmiddelen Verordening (ALV), ofwel Verordening EG/178/2002 tot “vaststelling van de algemene beginselen en voorschriften van de levensmiddelenwetgeving, tot oprichting van de Europese Autoriteit voor voedselveiligheid en tot vaststelling van procedures voor voedselveiligheidsaangelegenheden”, volledig in werking getreden (Europese Commissie, 2002). In de ALV, ook wel General Food Law (GFL) genoemd, is een artikel (artikel 18) opgenomen met betrekking tot traceerbaarheid. Traceerbaarheid houdt in de mogelijkheid om een product op een willekeurig tijdstip achteraf door alle stadia van de productie, verwerking en distributie in twee richtingen na te speuren en te volgen (Beumer *et al.*, 2003). De aanleiding tot het vaststellen van wettelijke eisen met betrekking tot traceerbaarheid is “de ervaring dat de werking van de interne markt voor levensmiddelen en diervoeders in het gedrang kan komen als het onmogelijk is levensmiddelen en diervoeders te traceren” (Verordening EG/178/2002). De belangrijkste regel voor traceerbaarheid houdt in het kort in dat levensmiddelen of producten (breed gedefinieerd) in alle stadia van de productie, verwerking en distributie traceerbaar moeten zijn. Bedrijven in de agrofoodsector moeten kunnen nagaan wie hun producten heeft geleverd en aan welke bedrijven zij hun producten hebben geleverd (Beumer *et al.*, 2003). Traceerbaarheid is hiermee verplicht voor alle bedrijven die levensmiddelen of diervoeders produceren, vervaardigen, verwerken, opslaan, vervoeren of distribueren, inclusief primaire agrarische bedrijven. Immers, ook zij zijn actief zijn in de productie, verwerking en/of distributie van levensmiddelen.

Vóór het ingaan van de ALV hadden bedrijven in de agrarische sector al in meer of mindere mate te maken met eisen gerelateerd aan het kunnen naspeuren en volgen van grondstoffen en producten, zowel vanuit de wetgeving als vanuit bovenwettelijke kwaliteitssystemen. Bijvoorbeeld, de Regeling Identificatie & Registratie van dieren 2003 (I&R Regeling) voor het kunnen volgen van dierstromen (Ministerie van LNV, 2002; Ministerie van LNV, 2004).

In het onderhavige rapport worden de resultaten beschreven van het project “Traceerbaarheid” dat is uitgevoerd binnen het LNV programma “Voedselveiligheid door consumenteninteractie en integrale risicobeheersing”. Het doel van dit project is het inzichtelijk maken van de mate waarin op moment van onderzoek (medio 2005) in dierlijke productieketens/netwerken voldaan wordt aan de eisen die vanuit de ALV aan traceerbaarheid gesteld worden, als wel de knelpunten die bij de uitvoering van deze eisen ondervonden worden. Vanuit de ondervonden knelpunten zijn aanbevelingen geformuleerd ter ondersteuning van de uitvoering. Het project richt zich op de varkensvlees- en de zuivelsector, met name de primaire bedrijven, en hun directe toeleveranciers en afnemers (direct voorliggende en nakomende schakels).

Allereerst wordt in hoofdstuk 2 een overzicht gegeven van de wettelijke eisen met betrekking tot traceerbaarheid die van toepassing zijn op de primaire bedrijven in de varkensvlees- en zuivelsector. In hoofdstuk 3 wordt een korte samenvatting gegeven van de eisen die aan traceerbaarheid gesteld worden in de belangrijkste bovenwettelijke systemen in de beide sectoren. In hoofdstuk 4 is de praktische uitvoering van deze wettelijke en bovenwettelijke eisen in de beide sectoren beschreven, als wel de knelpunten die hierbij ondervonden worden. In hoofdstuk 5 worden aanbevelingen voor ondersteuning van de uitvoering van de eisen aan traceerbaarheid gegeven als wel de belangrijkste conclusies van dit onderzoek.

2 WETGEVING TRACEERBAARHEID

2.1 Inleiding

Dit hoofdstuk richt zich op de wettelijke eisen met betrekking tot traceerbaarheid op het primaire agrarisch bedrijf, en direct voorliggende en nakomende schakels. Hiertoe worden in sectie 2.2 en sectie 2.3 de gevolgen besproken na inwerkingtreding van, respectievelijk, de Algemene Levensmiddelen Verordening (Verordening EG/178/2002) (Europese Commissie, 2002) en de Regeling Identificatie en Registratie van dieren 2003 (Ministerie van LNV, 2002; Ministerie van LNV, 2004).

Ook in de nieuwe Europese Hygiëne Verordeningen, die overigens vooralsnog niet in werking zullen treden vóór 1 januari 2006, zijn eisen opgenomen met betrekking tot traceerbaarheid in de agrofoodsector. Voor het primaire agrarische bedrijf, en directe toeleveranciers en afnemers, zijn een drietal van deze nieuwe verordeningen van belang, te weten:

- Algemene levensmiddelenhygiëne Verordening (Verordening EG/852/2004) (Europese Commissie, 2004a);
- Verordening specifieke hygiënevoorschriften voor levensmiddelen van dierlijke oorsprong (Verordening EG/853/2004) (Europese Commissie, 2004b);
- Diervoederhygiëne Verordening (Verordening EG/183/2005) (Europese Commissie, 2005).

Algemene aandachtspunten van deze nieuwe Hygiëne Verordeningen als wel onderdelen die van belang zijn voor het onderhavige project zijn weergegeven in, respectievelijk, bijlagen I, II en III.

2.2 De Algemene Levensmiddelen Verordening (ALV)

2.2.1 Inleiding

In januari 2002 is de Verordening EG/178/2002 tot “vaststelling van de algemene beginselen en voorschriften van de levensmiddelenwetgeving, tot oprichting van de Europese Autoriteit voor voedselveiligheid en tot vaststelling van procedures voor voedselveiligheidsaangelegenheden” gepubliceerd (Europese Commissie, 2002). Artikel 18 van deze Algemene Levensmiddelen Verordening (ALV) heeft betrekking op traceerbaarheid. Dit artikel is op 1 januari 2005 in werking getreden. Met dit artikel is traceerbaarheid verplicht voor alle bedrijven die levensmiddelen of diervoeders produceren, vervaardigen, verwerken, opslaan, vervoeren of distribueren. De aanleiding hiertoe als wel de basis voor de interpretatie is weergegeven in overweging 28 van de ALV. Hierin wordt gesteld dat “de ervaring heeft geleerd dat de werking van de interne markt voor levensmiddelen en diervoeders in het gedrang kan komen als het onmogelijk is levensmiddelen en diervoeders te traceren. Bij de diervoeder- en levensmiddelenbedrijven moet daarom een alomvattend systeem worden ingesteld, op basis waarvan producten op gerichte en nauwkeurige wijze uit de handel kunnen worden genomen...”.

Een Europese verordening is rechtstreeks van toepassing in alle lidstaten. In tegenstelling tot een Europese richtlijn, hoeft zij dus niet te worden omgezet in nationale wetgeving alvorens van kracht te zijn. Wél kan het voorkomen dat in een verordening wordt aangegeven dat bepaalde zaken door de lidstaten zelf geregeld dienen te worden.

In het navolgende wordt eerst ingegaan op relevante doelen, begrippen en definities van de ALV (sectie 2.2.2) en vervolgens op de voor dit project relevante artikelen in deze verordening. Naast de

traceerbaarheidsverplichting, vastgelegd in artikel 18 (sectie 2.2.4), gaat het hierbij om de volgende aanpalende artikelen:

- Artikel 17: Verantwoordelijkheden (sectie 2.2.3);
- Artikel 19: Verantwoordelijkheden voor levensmiddelen: exploitanten van levensmiddelenbedrijven (sectie 2.2.5);
- Artikel 20: Verantwoordelijkheden voor diervoeders: exploitanten van diervoederbedrijven (sectie 2.2.5).

Het Europese directoraat-generaal Gezondheid en Consumentenbescherming (DG SANCO) heeft een werkgroep met deskundigen uit de lidstaten opgericht om een aantal vraagstukken betreffende de tenuitvoerlegging en de interpretatie van de verordening te bestuderen en met oplossingen te komen. Dit heeft geleid tot een interpretatiedocument, dat door de Commissie is gepubliceerd, met als titel “Richtsnoren voor de tenuitvoerlegging van de artikelen 11, 12, 16, 17, 18, 19 en 20 van de Verordening (EG) Nr. 178/2002 betreffende Algemene Levensmiddelenwetgeving: Conclusies van het Permanent Comité voor de Voedselketen en de Diergezondheid” (Europese Commissie, 2004c). Dit interpretatiedocument is bij onderstaande uitwerking van de verschillende artikelen gebruikt. Dit document heeft overigens geen formele juridische status en bij geschillen zal de tekst van de ALV leidend zijn. Tenslotte wordt in sectie 2.2.6 ingegaan op de invulling van de ALV door de Nederlandse overheid.

2.2.2 Algemene doelen, begrippen en definities

De algemene doelstelling van de ALV is de grondslag te vormen voor een hoog beschermingsniveau van de volksgezondheid en de belangen van de consument. Tevens dient de verordening een goede werking van de interne markt van de Europese Unie te waarborgen. Hiertoe zijn algemene beginselen en voorschriften van de levensmiddelenwetgeving vastgelegd als wel procedures voor voedselveiligheidsaangelegenheden (EG/178/2002, artikel 1).

Van belang voor de primaire productie zijn o.a. de definitie van een levensmiddel, levensmiddelenwetgeving, een levensmiddelenbedrijf, een diervoederbedrijf, een exploitant van een levensmiddelenbedrijf, een exploitant van een diervoederbedrijf, en van primaire productie. Onder levensmiddelen (of voedingsmiddelen) vallen alle stoffen en producten die bestemd zijn om door de mens te worden geconsumeerd of waarvan redelijkerwijs kan worden verwacht dat zij door de mens worden geconsumeerd. Diervoeder, planten vóór de oogst en levende dieren (tenzij bereid om in de handel te worden gebracht voor menselijke consumptie) zijn geen levensmiddelen (EG/178/2002, artikel 2). Onder de term levensmiddelenwetgeving wordt verstaan: de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen met betrekking tot levensmiddelen in het algemeen en de voedselveiligheid in het bijzonder, zowel op Europees niveau als op nationaal niveau. Deze term bestrijkt alle stadia van de productie, verwerking en distributie van levensmiddelen, en ook de diervoeders die voor voedselproducerende dieren worden geproduceerd of daaraan worden vervoerd (EG/178/2002, artikel 3 lid 1). Primaire agrarische bedrijven, zoals varkenshouderijen, worden aangemerkt als ‘levensmiddelenbedrijf’, immers het zijn bedrijven die ‘in enig stadium van de productie, verwerking en distributie van levensmiddelen’ actief zijn (EG/178/2002, artikel 3 lid 2). Een diervoederbedrijf is een onderneming die actief is in de vervaardiging, verwerking, opslag, vervoer of distributie van diervoeders, met inbegrip van producenten die diervoeders produceren, verwerken of opslaan met het oog op vervoeding aan dieren op het eigen bedrijf (EG/178/2002, artikel 3 lid 5). De exploitant van een levensmiddelenbedrijf cq. diervoederbedrijf is de natuurlijke persoon of rechtspersoon die verantwoordelijk is voor de naleving van de in de levensmiddelenwetgeving vastgestelde voorschriften in het levensmiddelenbedrijf cq.

diervoederbedrijf waarover hij de leiding heeft (EG/178/2002, artikel 3 lid 3 en lid 6). Onder primaire productie wordt verstaan: de productie, het fokken en het telen van primaire producten tot en met het oogsten, het melken en de productie van landbouwhuisdieren, voorafgaande aan het slachten. Dit begrip omvat tevens de jacht, de visvangst en de oogst van wilde producten (EG/178/2002, artikel 3 lid 17).

2.2.3 *Verantwoordelijkheden*

Exploitanten van levensmiddelen- en diervoederbedrijven dragen zelf de primaire verantwoordelijkheid voor levensmiddelen en diervoeders in alle stadia van de productie, verwerking en distributie in de bedrijven die onder hun beheer vallen; dit betekent dat zij er voor zorgen dat de levensmiddelen en diervoeders voldoen aan de voorschriften van de levensmiddelenwetgeving die van toepassing zijn op hun bedrijvigheid en controleren of deze voorschriften worden nageleefd (EG/178/2002, artikel 17 lid 1). De nationale overheden zijn verantwoordelijk voor het handhaven van de levensmiddelenwetgeving, o.a. door middel van officiële controles.

2.2.4 *Traceerbaarheid*

De belangrijkste doelstelling van de (algemene) traceerbaarheidsvereiste in de ALV - vastgelegd in artikel 18 (EG/178/2002) - is het bevorderen van de voedselveiligheid en het mogelijk maken van het snel en effectief kunnen terughalen van onveilige producten. Traceerbaarheid is gedefinieerd als de mogelijkheid om een levensmiddel, diervoeder, voedselproducerend dier of stof die bestemd is om in een levensmiddel te worden verwerkt of waarvan kan worden verwacht dat zij daarin wordt verwerkt, door alle stadia van de productie, verwerking en distributie te traceren en te volgen (EG/178/2002, artikel 3 lid 15).

Artikel 18 lid 1 stelt dan ook: 'levensmiddelen, diervoeders, voedselproducerende dieren en alle andere stoffen die bestemd zijn om in een levensmiddel of diervoeder te worden verwerkt of waarvan kan worden verwacht dat zij daarin worden verwerkt, zijn in alle stadia van de productie, verwerking en distributie traceerbaar'. Het gaat hierbij om stoffen die bewust in levensmiddelen of voeders worden gebruikt zoals ingrediënten en (diervoeder)additieven. Op stoffen zoals diergeneesmiddelen, bestrijdingsmiddelen, meststoffen, maar ook producten zoals zaaizaad, pootgoed en verpakkingsmateriaal is dit artikel niet van toepassing. Hetzelfde geldt voor stoffen die niet intentioneel worden toegevoegd, zoals contaminanten en residuen (Europese Commissie, 2004c). In de leden 2 en 3 van artikel 18 wordt bepaald dat exploitanten van levensmiddelen- en diervoederbedrijven moeten kunnen nagaan *van welke* bedrijven zij levensmiddelen, diervoeders, voedselproducerende dieren of andere stoffen bestemd voor verwerking in levensmiddelen of diervoeders hebben afgenomen, en *aan welke* bedrijven zij hun producten hebben geleverd. Het gaat hierbij dus om het bijhouden van informatie over één stap voor (van wie zijn de producten ontvangen) en één stap na (aan wie zijn de producten geleverd) een bepaald bedrijf. Dit geldt ook voor opslagbedrijven en transporteurs, immers ook zij zijn een levensmiddelenbedrijf dat in 'enig stadium van productie, verwerking, en distributie' actief is (EG/178/2002, artikel 3 lid 2). Een bedrijf hoeft echter niet bij te houden aan welke consumenten (eindgebruiker) producten zijn geleverd, het gaat om productstromen tussen bedrijven (Van de Kamp, 2005; Van der Roest *et al.*, 2005). Artikel 18 verplicht een exploitant niet expliciet tot 'interne traceerbaarheid', i.e., het kunnen koppelen van grondstoffen die het bedrijf binnenkomen aan producten die het bedrijf weer verlaten. Echter overweging 28 in de verordening, waarin sprake is van een 'alomvattend systeem', zou dit volgens de DG SANCO werkgroep wel kunnen impliceren (Europese Commissie, 2004c). Het voordeel van een intern traceringsstelsel is dat in geval van een incident een doelgerichte en nauwkeurige terughaalactie uitgevoerd kan worden, waardoor de omvang van de recall beperkt kan worden.

De traceringsinformatie dient op verzoek aan de bevoegde autoriteiten verstrekt te kunnen worden. In de verordening is niet aangegeven om wat voor informatie het hierbij precies gaat. Wel is duidelijk dat overzichten van betaalde en ontvangen rekeningen alleen onvoldoende zijn (Van der Roest *et al.*, 2005). De DG SANCO werkgroep geeft aan dat de volgende informatie essentieel is voor de bevoegde autoriteit: NAW (naam, adres, woonplaats) gegevens toeleverancier, aard van aangeleverde producten, NAW gegevens afnemer, en aard van geleverde producten, datum van transactie/aflevering. Additioneel waardevolle informatie is: volume of hoeveelheid, batch nummers (voor zover mogelijk), en meer gedetailleerde beschrijving van de aard van het product (Europese Commissie, 2004c). Ten behoeve van het verstrekken van deze informatie aan de overheid dienen exploitanten van levensmiddelen- en diervoederbedrijven te beschikken over 'systemen' en 'procedures' (EG/178/2002, artikel 18 lid 2 en lid 3). Alhoewel de ALV verder geen nadere informatie geeft omtrent de bedoelde systemen en procedures, geven de gebruikte termen aan dat het hierbij gaat om gestructureerde mechanismen die de door de autoriteiten gevraagde informatie kunnen verschaffen (Europese Commissie, 2004c).

De verordening geeft niet aan binnen welke termijn de informatie verstrekt moet kunnen worden en hoelang de informatie bewaard moet worden. De DG SANCO werkgroep stelt dat de minimale (essentiële) informatie onmiddellijk beschikbaar moet zijn bij de bevoegde autoriteiten. Voor de additionele waardevolle informatie geldt een termijn die praktisch realiseerbaar is, afgestemd op de specifieke omstandigheden. Voor het bewaren van traceringsgegevens ziet de werkgroep in z'n algemeenheid 5 jaar na productie of levering als redelijke termijn. In sommige gevallen dient deze algemene regel aangepast te worden. Voor producten met een specifieke houdbaarheidsdatum geldt de algemene regel. Voor producten met een houdbaarheidsdatum langer dan 5 jaar zou de houdbaarheidstermijn plus 6 maanden als uitgangspunt gekozen kunnen worden. Voor snel bederfelijke producten, met een 'te gebruiken tot' datum van minder dan 3 maanden of zonder specifieke datum (zoals fruit en groente), en direct bestemd voor de eindgebruiker, volstaat een periode van 6 maanden na datum van productie of levering (Europese Commissie, 2004c).

De traceerbaarheidsbepaling van de ALV is alleen van toepassing op het grondgebied van de EU. Dus een importeur van levensmiddelen en diervoeders behoeft, uitzonderingen in het kader van andere regelingen daargelaten, slechts te weten van welke leverancier buiten de EU deze producten afkomstig zijn (Van de Kamp, 2005; Van der Roest *et al.*, 2005).

Artikel 18 stelt tot slot dat de Europese Commissie bepaalt hoe de toepassing van EG/178/2002 artikel 18 leden 1 t/m 4 in de verschillende sectoren geschiedt. Het Permanent Comité voor de Voedselketen en de Diergezondheid heeft hierin een adviserende rol (EG/178/2002, artikel 18 lid 5).

2.2.5 Verantwoordelijkheden exploitanten

Artikelen 19 en 20 van de ALV behandelen de melding en het terughalen van levensmiddelen en diervoeders door exploitanten van levensmiddelen- en diervoederbedrijven. Artikel 19 lid 1 geeft aan dat indien een exploitant van een levensmiddelenbedrijf vermoedt dat een levensmiddel dat hij heeft ingevoerd, geproduceerd, verwerkt, vervaardigd of gedistribueerd niet aan de *voedselveiligheidsvoorschriften* voldoet, hij onmiddellijk procedures in werking stelt om het betrokken levensmiddel uit de handel te nemen indien het product de directe controle van de exploitant heeft verlaten, en de bevoegde autoriteiten daarvan in kennis te stellen. Indien het product de consument bereikt kan hebben, dan stelt de exploitant deze op de hoogte van de redenen van het uit de handel halen en roept zo nodig de producten die reeds aan consumenten geleverd zijn terug. De DG SANCO werkgroep vult hierbij aan dat de verplichting tot het informeren van de autoriteiten niet geldt in geval het betreffende product nog onder de directe controle van de exploitant is. Artikel 19 lid 1

(terughaalactie en melding) geldt voor elke schakel in de keten, en samenwerking tussen de verschillende ketenpartijen is noodzakelijk om de doelstellingen van dit lid te bereiken (Europese Commissie, 2004c). Deze ketensamenwerking wordt vastgelegd door de in artikel 19 lid 2 opgenomen vereisten voor exploitanten van levensmiddelenbedrijven die verantwoordelijk zijn voor activiteiten in de detailhandel of distributie die niet van invloed zijn op de verpakking, etikettering, veiligheid of integriteit van het levensmiddel. Dit lid stelt dat genoemde exploitanten, binnen het bestek van hun activiteiten, procedures inleiden om producten die niet aan de veiligheidsvoorschriften voldoen uit de handel te nemen, en relevante informatie leveren voor het traceren van een levensmiddel. Zij dienen hierbij mee te werken aan de door de producenten, de verwerkers, de fabrikanten e/o de bevoegde autoriteiten ondernomen actie. Artikel 19 lid 3 geeft aan dat indien een exploitant van een levensmiddelenbedrijf vermoedt dat een door hem in de handel gebracht levensmiddel *schadelijk* voor de menselijke gezondheid kan zijn, hij de bevoegde autoriteiten hiervan onverwijld in kennis stelt. Daarnaast informeert hij de autoriteiten over maatregelen die hij heeft genomen om risico's voor de eindgebruiker te voorkomen. Het doel van dit artikel is het informeren van de bevoegde autoriteiten van een potentieel risico voor de gezondheid (Europese Commissie, 2004c).

Artikel 20 betreft de meldingsplicht voor exploitanten van diervoederbedrijven. De opzet van dit artikel is gelijk aan artikel 19. Echter, in geval de exploitant van een diervoederbedrijf vermoedt dat een diervoeder niet voldoet aan de voederveiligheidsvoorschriften, dient de exploitant te melden, ongeacht of het diervoeder zijn directe controle verlaten heeft (EG/178/2002, artikel 20 lid 1). Daarnaast is in het betreffende lid een toevoeging opgenomen dat aangeeft dat indien een charge, partij of zending diervoeder niet voldoet aan de veiligheidsvoorschriften voor diervoeders, dit diervoeder moet worden vernietigd, tenzij op andere wijze aan de eisen van de bevoegde autoriteit kan worden voldaan.

De veiligheidsvoorschriften waar in artikel 19 en 20 naar verwezen wordt zijn vastgelegd in de artikelen 14 en 15 voor, respectievelijk, levensmiddelen en diervoeders. Artikel 14 stelt dat levensmiddelen niet in de handel gebracht worden indien zij onveilig zijn, i.e., *schadelijk* voor de gezondheid of *ongeschikt* voor menselijke consumptie (EG/178/2002, artikel 14 lid 1 en lid 2). Bij de beoordeling of een levensmiddel onveilig is dienen de normale omstandigheden van het gebruik van het levensmiddel door de consument, maar ook in alle stadia van productie, verwerking en distributie, in acht te worden genomen. Daarnaast dient de informatie die aan de consument wordt verstrekt betreffende het vermijden van nadelige gezondheidseffecten van het product of de productgroep in aanmerking genomen te worden (EG/178/2002, artikel 14 lid 3). Bij de beoordeling of een levensmiddel *schadelijk* is voor de gezondheid moeten de volgende punten in ogenschouw worden genomen: a) vermoedelijke effecten op de gezondheid van diegene die het product consumeert, en van diens nakomelingen; b) de vermoedelijke cumulatieve toxische effecten; c) de bijzondere gevoeligheden van een specifieke categorie consumenten in geval het levensmiddel speciaal voor die groep bedoeld is (EG/178/2002, artikel 14 lid 4). Bij de beoordeling of een levensmiddel *ongeschikt* is voor menselijke consumptie wordt bezien of het onaanvaardbaar is, gelet op het gebruik waarvoor het bestemd is, als gevolg van verontreinigingen door vreemd materiaal o.i.d., of door verrotting, kwaliteitsverlies of bederf (EG/178/2002, artikel 14 lid 5).

Artikel 15 stelt dat diervoeders niet in de handel worden gebracht of aan voedselproducerende dieren worden vervoerd indien zij onveilig zijn (EG/178/2002, artikel 15 lid 1). Diervoeders wordt geacht onveilig te zijn voor het gebruik waarvoor zij bestemd zijn indien zij nadelige effecten hebben op de dierlijke of menselijke gezondheid of indien zij het levensmiddel dat wordt geproduceerd uit voedselproducerende dieren onveilig voor menselijke consumptie maken (EG/178/2002, artikel 15 lid 2).

2.2.6 Invulling ALV door de Nederlandse overheid

Vooruitlopend op de Europese Commissie heeft de Nederlandse overheid (Ministeries van VWS en LNV) een interpretatiedocument uitgebracht over de invulling van de ALV. De inhoud van dit dossier is te vinden op de website van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (VWA), in het webdossier "Melden en Traceren" (<http://www.vwa.nl>). De tekst in onderstaande secties is in belangrijke mate gebaseerd op dit dossier.

2.2.6.1. Traceerbaarheid

In het dossier is aangegeven dat de traceringsverplichting geldt voor alle bedrijven die levensmiddelen of diervoeders produceren, verwerken of distribueren. Ook stoffen die in levensmiddelen of diervoeders verwerkt worden en dieren die voedingsstoffen produceren moeten traceerbaar zijn. De traceerbaarheidsverplichting geldt dus van diervoederbedrijf tot en met supermarkt. Iedere schakel is verantwoordelijk voor het traceren van één stap vooruit en één stap terug.

Het bedrijf dat levensmiddelen of diervoeders produceert (verwerkt, etc.) is en blijft zelf verantwoordelijk voor de veiligheid van zijn producten. Bedrijven moeten zelf bewaken en beoordelen of hun producten voldoen aan de wettelijke normen en veilig zijn voor consumptie van mens en dier. In geval zij een afwijking constateren zijn zij zelf verantwoordelijk voor effectieve tracering en het oplossen van het geconstateerde probleem. De VWA houdt toezicht op de afhandeling van het probleem. De VWA controleert steekproefsgewijs of bedrijven aan hun verplichtingen voldoen. De VWA is daarmee toezichthouder en géén keuringsinstantie (Voedsel en Waren Autoriteit, 2004; Voedsel en Waren Autoriteit, 2005).

Producenten dienen in bezit te zijn van een traceerbaarheidssysteem. In een dergelijk systeem (schriftelijk of elektronisch) is het volgende geregeld: de manier waarop het bedrijf gegevens die nodig zijn voor het traceren bijhoudt en de stappen die het bedrijf neemt in het geval van onveilige producten (traceringsprocedure). Op verzoek van de VWA moet een bedrijf op ieder moment inzicht kunnen geven in dit traceerbaarheidssysteem. Het traceerbaarheidssysteem moet bedrijven in staat stellen om op elk moment binnen 4 uur aan te kunnen tonen van wie producten zijn ontvangen en aan wie producten zijn geleverd indien is vastgesteld dat onveilige producten in de handel zijn gebracht. De 4-uur termijn geldt per locatie. Het gaat hierbij om NAW gegevens van de leverancier, aard van de door hem geleverde producten (grondstoffen), NAW gegevens van de afnemer, aard van de aan hem geleverde producten, datum van de transactie/aflevering. Naast deze verplichte gegevens is het gewenst zoveel mogelijk relevante informatie over het product vast te leggen, zoals etiketgegevens, productiecode en de omvang van de leveringen (volume of hoeveelheid) (Voedsel en Waren Autoriteit, 2004; Voedsel en Waren Autoriteit, 2005).

Traceerbaarheidsgegevens moeten 5 jaar bewaard worden. Indien het product een houdbaarheidsdatum bevat, dan is de bewaartermijn gelijk aan de houdbaarheidsdatum plus zes maanden. Een houdbaarheidstermijn ontslaat een bedrijf niet van zijn verantwoordelijkheid om problemen die ontstaan ná de houdbaarheidstermijn op te lossen. Een bedrijf moet dus goed de risico's afwegen om gegevens korter dan 5 jaar te bewaren.

Interne traceerbaarheid, het koppelen van grondstoffen die het bedrijf binnenkomen aan de producten die het bedrijf weer verlaten, is niet verplicht, maar kan de omvang van een crisis of calamiteit en daarmee ook de omvang van een terughaalactie aanzienlijk beperken. Levensmiddelenbedrijven moeten dan ook worden aangemoedigd systemen voor interne traceerbaarheid te ontwikkelen. Voor het opzetten van interne traceerbaarheid kan een traceringsanalyse worden gebruikt. Dit is een analyse van momenten en handelingen tijdens de in ontvangstneming van producten, het productieproces, en de levering van eindproducten die kritisch kunnen zijn voor het kunnen (blijven) traceren van

levensmiddelen en diervoeders, als wel de consequenties van deze analyse voor de definitie en omvang van een partij die maximaal moet worden teruggehaald in geval van een recall. De VWA stelt vooraf geen eisen aan de omvang van de terug te halen partij; bedrijven moeten dit zelf bepalen op basis van een traceringsanalyse die zij zelf uitvoeren. Als een bedrijf echter niet eenduidig kan aantonen tot welke producten het voedselveiligheidsprobleem zich beperkt, zal de VWA alle producten van dat bedrijf als onveilig beschouwen (Voedsel en Waren Autoriteit, 2004; Voedsel en Waren Autoriteit, 2005).

2.2.6.2. Meldingsplicht en recall

Het webdossier bevat een toelichting op het melden en terughalen van onveilige levensmiddelen en onveilige diervoeders die zijn verhandeld (Voedsel en Waren Autoriteit, 2004; Voedsel en Waren Autoriteit, 2005). De voorschriften voor levensmiddelen en diervoeders zijn in principe gelijk, zij het dat, overeenkomstig de ALV, in geval van levensmiddelen onderscheid wordt gemaakt voor producten die *schadelijk* zijn voor de gezondheid (direct en/of op de langere termijn) en voor producten die *ongeschikt* zijn voor consumptie. Zowel in geval van schadelijke als ongeschikte levensmiddelen dient gemeld te worden bij de VWA; het moment waarop is afhankelijk van de aard van het probleem. Indien *schadelijke* levensmiddelen verhandeld zijn, dient direct de volgende traceringsprocedure opgestart te worden:

1. Direct het publiek waarschuwen in geval van een gevaar voor de volksgezondheid;
2. Direct melden bij de VWA;
3. Traceringsgegevens verzamelen (o.a. aan welke bedrijven geleverd) en binnen 4 uur na melding doorgeven aan de VWA;
4. Het onveilige product terughalen bij afnemers en informeren van toeleveranciers van het onveilige product over het probleem (tracering in de gehele keten). Hierbij dient elke schakel binnen 4 uur de benodigde traceringsgegevens op te leveren. Uitgangspunt hierbij is dat een keten in de praktijk uit maximaal 5 schakels bestaat, zodat binnen 24 uur bij de VWA bekend is waar in de keten het onveilige product zich bevindt.

Het melden en traceren van *ongeschikte* levensmiddelen kent een andere prioriteitsvolgorde:

1. Traceringsgegevens verzamelen;
2. Terughalen bij afnemers en informeren van toeleveranciers;
3. Binnen 4 uur na constatering melden bij de VWA.

De procedure voor onveilige diervoeders is gelijk aan de procedure voor schadelijke levensmiddelen, zij het dat het publiek alleen gewaarschuwd dient te worden in geval van gevaar voor de volksgezondheid, en dat (tevens) de afnemer direct gewaarschuwd dient te worden in geval van ernstige gevolgen voor het dier.

Ter ondersteuning van de beoordeling of een afwijking aan een product bestemd voor levensmiddel/diervoeder onveilig is en dus gemeld moet worden, is een beslisboom (meldwijzer) opgesteld (bijlage IV). Deze beslisboom moet de producenten handvatten bieden in het wanneer te melden. Hierbij moet de producent eerst vaststellen of er een afwijking is aan het product, bestemd voor een levensmiddel/diervoeder, en of deze afwijking een onveilig product voor mens of dier veroorzaakt. Indien dit wel het geval is, maar geen andere bedrijven nodig zijn voor het oplossen van het probleem hoeft niet gemeld te worden. Indien het product niet meer in eigen beheer is, moet de producent de afwijking relateren aan de bestaande wettelijke normen. Bij overschrijding van de geldende wettelijke norm, dient gemeld te worden. Zijn er geen wettelijke normen voor het betreffende gevaar, dan moet de producent vaststellen of er een nultolerantie geldt, en het dus wettelijk verboden is. Ook dan moet gemeld worden bij de VWA. In geval er voor de afwijking geen wettelijke

normen zijn én geen expliciet verbod is, dan dient de blootstelling aan de afwijking gerelateerd te worden aan de ‘veiligheidsgrens’. Bij overschrijding dient gemeld te worden. Indien er echter geen duidelijkheid is over de veiligheidsgrens, dient gemeld te worden bij de VWA. Bedrijf en VWA zullen dan samen een risicobeoordeling moeten uitvoeren en beslissen of maatregelen (bijvoorbeeld het product uit de handel nemen) noodzakelijk zijn.

2.3 Regeling Identificatie en Registratie van dieren 2003

2.3.1 Inleiding

De verplichtingen op het gebied van identificatie en registratie van dieren zijn door het Ministerie van LNV vastgelegd in de “Regeling identificatie en registratie van dieren 2003”, welke op 1 januari 2003 in werking is getreden (Ministerie van LNV, 2002; Ministerie van LNV, 2004). Het Ministerie van LNV geeft hiermee onder meer invulling aan titel I en III van Verordening (EG) 1760/2000 tot “vaststelling van identificatie en registratieregeling voor runderen en inzake de etikettering van rundvlees en rundvleesproducten en tot intrekking van Verordening (EG) 820/97 van de Raad” (Ministerie van LNV, 2002).

In de “Regeling Identificatie en Registratie van dieren 2003” (I&R regeling) is vastgelegd dat houders van (één of meerdere) dieren zich dienen te melden bij de minister van LNV (I&R regeling, artikel 3). Zij dienen zich hiertoe telefonisch of via internet (via het LNV-loket) aan te melden bij de Dienst regelingen, afdeling I&R, van LNV (voorheen I&R bureau LNV) om de vereiste gegevens te verstrekken. De houder wordt vervolgens geregistreerd in het I&R-systeem, een nationaal elektronisch gegevensbestand (I&R regeling, artikel 3). Elke locatie krijgt een uniek 7-cijferig bedrijfsnummer (UBN) toegekend. In geval het bedrijf van een eigenaar van dieren (bijv. een varkenshouder) verspreid is over meerdere locaties, krijgt elke locatie een ander UBN. In Nederland komt in circa 90% van de gevallen de locatie van het UBN overeen met het adres van de eigenaar van het bedrijf (Madec *et al.*, 2001; Ipema *et al.*, 2002). In het I&R-systeem zijn van ieder bedrijf de volgende gegevens opgenomen: het UBN van het bedrijf, NAW gegevens en geografische situering van het bedrijf (coördinaten), gehouden diersoorten, en NAW gegevens, geboortedatum en geslacht van de houder (I&R regeling, artikel 3).

In artikel 13 van de I&R regeling staat de bepaling dat dieren dienen te worden geïdentificeerd en geregistreerd overeenkomstig titel I van Verordening EG/1760/2000 (Europese Commissie, 2000) als wel de artikelen 14 t/m 23 en 25 van de I&R regeling indien het runderen betreft, en de artikelen 28 t/m 32 in geval van varkens. Deze bepalingen zijn in de volgende twee secties uitgewerkt.

2.3.2 Identificatie en registratie runderen

De identificatie- en registratieregeling voor runderen omvat de volgende elementen (EG/1760/2000, artikel 3):

- a) oormerken om dieren individueel te identificeren
- b) gecomputeriseerd gegevensbestand (I&R-systeem rund)
- c) dierpaspoorten
- d) individuele registers op elk bedrijf

2.3.2.1. Oormerken

Elk rund dat geboren wordt op het bedrijf moet binnen drie werkdagen na geboorte worden geïdentificeerd met een officieel merk in elk oor. Beide oormerken zijn voorzien van dezelfde identificatiecode (ID-code) aan de hand waarvan elk individueel dier kan worden geïdentificeerd en kan worden nagegaan op welk bedrijf het dier is geboren (EG/1760/2000, artikel 4; I&R regeling, artikel 15). De oormerken mogen alleen door een aantal vooraf vastgestelde leveranciers geleverd worden. De merkdelen van de oormerken zijn gewaarmerkt door middel van een ingeperst logo, bestaande uit de letters NL en LNV in een cirkel. Daarnaast staat op het merkdeel van elk van beide oormerken de ID-code, bestaande uit de landscode NL en het 9-cijferig levensnummer. Het werknummer betreft een 4-cijferig nummer identiek aan de cijfers 5 t/m 8 van het 9-cijferig levensnummer. Daarnaast staat op het merkdeel van ten minste één van beide oormerken een streepjescode die de ID-code representeert (I&R regeling, bijlage I bij artikel 8; Ministerie van LNV, 2003).

Dieren die geïmporteerd worden uit EU lidstaten hoeven niet hermerkt te worden. Geïmporteerde runderen uit derde landen (buiten EU) worden binnen drie werkdagen na aankomst hermerkt met twee (identieke) Nederlandse I&R merken (EG/1760/2000, artikel 4).

2.3.2.2. I&R-systeem rund

Het Ministerie van LNV beheert het I&R-systeem rund. Elke rundveehouder meldt alle verplaatsingen van dieren van en naar het bedrijf, en elke geboorte of sterfte van een dier op het bedrijf aan het I&R-systeem (via Dienst regelingen) (EG/1760/2000, artikel 7; I&R regeling, artikel 20). Bij aanvoer en afvoer gaat het om het UBN van het bedrijf waar het rund is aangevoerd/afgevoerd, de ID-code van het rund, en datum waarop het rund is aangevoerd/afgevoerd. Ook bij doodmelding betreft het UBN, ID-code en datum waarop het rund is doodgegaan. Bij geboorte van een kalf wordt, naast het UBN van het bedrijf, de ID-code waarmee het kalf is/wordt gemerkt en de geboortedatum van het kalf, tevens opgave gedaan van geslacht en haarkleur van het kalf als wel het werknummer/ID-code van de moeder van het kalf (Ministerie van LNV, 2003).

Het melden geschiedt binnen drie werkdagen van de betreffende gebeurtenis (I&R regeling, artikel 20). Dit kan via het daartoe ingerichte telefonische voice-response systeem, of op elektronische wijze (EDI-I&R of barcode scanner), of anders schriftelijk (I&R regeling, artikel 21). Indien een rund wordt aangevoerd op een slachthuis hoeft het dier niet te worden aangemeld door het slachthuis mits het binnen 24 uur wordt geslacht (I&R regeling, artikel 20).

De rundveehouder kan op verzoek een mutatieoverzicht, een stallijst en een overzicht rundverblijfplaatsen van zijn bedrijf (op basis van het UBN) verkrijgen uit het I&R-systeem rund. Een mutatieoverzicht geeft alle aangevoerde en afgevoerde runderen betreffende een UBN weer, zoals geregistreerd in het I&R-systeem; een stallijst is een overzicht van alle op een bepaald moment onder een bepaald UBN in het I&R-systeem geregistreerde runderen en oormerken die op dat moment op dat UBN in voorraad zijn; een overzicht rundverblijfplaatsen betreft een overzicht van de geregistreerde gegevens in het I&R-systeem van één bepaald dier (I&R regeling, artikelen 14 en 17).

2.3.2.3. Dierpaspoorten

Voor runderen die bestemd zijn voor het intracommunautaire handelsverkeer (tussen EU lidstaten) wordt een paspoort afgegeven door het Ministerie van LNV. De rundveehouder of exporteur van het betreffende rund kan dit paspoort schriftelijk aanvragen (I&R regeling, artikel 18). Het paspoort bevat gegevens gebaseerd op het I&R-systeem rund (EG/1760/2000, artikel 6). De houder vult het paspoort

in onmiddellijk voor het vertrek van een dier van het bedrijf, en ziet er op toe dat het paspoort het dier vergezelt (EG/1760/2000, artikel 7).

2.3.2.4. Bedrijfsregister

Elke rundveehouder, m.u.v. vervoerders, houdt een schriftelijk dan wel elektronisch register op het bedrijf bij. In dit bedrijfsregister worden de volgende gegevens per dier opgetekend: ID-code dier, geslacht, haarkleur, geboortedatum, ID-code moeder (indien geboren op het bedrijf van de houder), aanvoergegevens (aanvoer- of geboortedatum, UBN of volledige NAW gegevens van bedrijf van herkomst), en afvoergegevens (afvoer- of sterftedatum, UBN of volledige NAW gegevens van bedrijf van bestemming) (Ministerie van LNV, 2003). Indien het bedrijfsregister schriftelijk wordt bijgehouden, dient hiervoor (per 1 juli 2002) het nieuwe model Bedrijfsregister I&R – Runderen gebruikt te worden. Het bedrijfsregister dient tot 3 jaar nadat het laatste rund door de houder is afgevoerd te worden bewaard (EG/1760/2000, artikel 7; I&R regeling, artikel 19).

Houders van slachthuizen dienen meteen na aanvoer te controleren of de aangevoerde runderen op de juiste wijze (i.e., conform de I&R regeling) zijn geïdentificeerd en geregistreerd. Behoudens bepaalde weergegeven uitzonderingen, mogen runderen zonder identificatie en registratie niet geslacht worden (I&R regeling, artikel 26). Karkassen van runderen dienen tot en met het tijdstip van weging na de slachting geïdentificeerd te zijn (I&R regeling, artikel 25).

2.3.3 Identificatie en registratie varkens

De identificatie- en registratie voor varkens bestaat uit

- a) oormerken om dieren te identificeren
- b) gecomputeriseerd gegevensbestand (I&R-systeem varken)
- c) transportdocumenten
- d) individuele registers op elk bedrijf

2.3.3.1. Oormerken

Op een bedrijf geboren biggen (fokvarkens/slachtvarkens) moeten binnen één week na spenen, of zoveel eerder als zij van het bedrijf worden afgevoerd, (met oormerken) worden gemerkt. Indien varkens worden ingevoerd uit derde landen worden zij op het bestemmingsadres gemerkt binnen drie werkdagen vanaf de dag van aanvoer. Dit geldt overigens niet indien de betreffende varkens naar het slachthuis gaan en daar binnen drie werkdagen na aankomst worden geslacht (I&R regeling, artikel 29). Het oormerk bevat de letters NL gevolgd door het UBN van het bedrijf (locatie) waar het varken geboren is, en de letters I&R of het beschermde I&R logo. Dit logo mag alleen gebruikt worden op oormerken van varkens in Nederland. De oormerken voor varkens mogen alleen geleverd worden door een aantal vooraf vastgestelde ondernemingen (I&R regeling, bijlage I bij artikel 8).

Slachtvarkens worden voordat ze van het bedrijf worden afgevoerd naar het slachthuis, hetzij rechtstreeks, hetzij via een verzamelplaats, gemerkt met een slachtmerk (I&R regeling, artikel 29). Dit slachtmerk bevat het UBN van het bedrijf waarvan het varken voor de slacht wordt afgevoerd, en het I&R logo (I&R regeling, bijlage I bij artikel 8).

2.3.3.2. I&R-systeem varken

Het Ministerie van LNV beheert het I&R-systeem varken. De varkenshouder is verplicht alle leveringen en ontvangsten van varkens, als wel de afvoer van dode varkens van het bedrijf binnen twee werkdagen te melden bij dit I&R-systeem (I&R regeling, artikel 32). De melding bevat het UBN van het betrokken bedrijf, het UBN van het bedrijf van herkomst of bestemming van de varkens, indien relevant land van herkomst/bestemming, de datum, het aantal en soort varkens, de

oormerknummers van de varkens indien afwijkend van het betreffende UBN, en het registratienummer van het transportmiddel. In geval van afvoer van varkens, hoeft de varkenshouder niet te melden indien dit reeds gebeurd is in het kader van de Regeling varkensleveringen. Melden kan per telefoon via het daartoe ingerichte voice-response systeem, via de elektronische postbus (EDI) of schriftelijk (I&R regeling, artikel 32).

2.3.3.3. Transportdocumenten

Varkens gaan bij afvoer van een bedrijf, tijdens het vervoer, en bij aanvoer op een bedrijf vergezeld van een vervoersdocument. Dit vervoersdocument bevat in ieder geval de volgende informatie: datum en tijdstip van aanvoer en afvoer, UBN en NAW gegevens van zowel het bedrijf van herkomst als het bedrijf van bestemming, het aantal en soort varkens, oormerknummers (UBN en serienummer) van de varkens indien het UBN nummer afwijkend is van het UBN van het betreffende bedrijf, en het registratienummer van het transportmiddel (I&R regeling, artikel 30).

2.3.3.4. Bedrijfsregister

Elke varkenshouder dient een (schriftelijk of elektronisch) bedrijfsregister bij te houden waarin informatie wordt opgenomen m.b.t. aan- en afvoer van varkens op onderscheidenlijk van het bedrijf. Het gaat hierbij o.a. om het UBN van het bedrijf van herkomst of het bedrijf van bestemming, of bij invoer of uitvoer NAW gegevens van deze bedrijven, het aantal en soort varkens, oormerknummers, datum, en het certificeringsnummer van het transportmiddel (I&R regeling, artikel 31). Deze gegevens worden drie jaar lang op het bedrijf bewaard.

Houders van slachthuizen dienen direct na aanvoer van varkens te controleren of de betreffende varkens op juiste wijze (i.e., conform I&R regeling) zijn geïdentificeerd en geregistreerd (I&R regeling, artikel 33).

3 BOVENWETTELIJKE EISEN

3.1 Inleiding

Naast de eisen aan traceerbaarheid vanuit internationale en nationale wetgeving heeft de primaire sector te maken met eisen vanuit bovenwettelijke kwaliteitssystemen. Deelname aan deze bovenwettelijke systemen is vrijwillig, echter niet vrijblijvend.

Op de vleesvarkenshouderijen en de melkveebedrijven gaat het met name om, respectievelijk, Integrale Ketenbeheersing (IKB) en (tot voor kort) Keten Kwaliteit Melk (KKM). Voor beide systemen geldt dat deelnemende veehouders verplicht zijn voer af te nemen van Good Manufacturing Practice (GMP+) erkende diervoederleveranciers. Daarnaast kunnen normen van de Internationale Organisatie voor Standaardisatie (ISO) van toepassing zijn op genoemde ondernemingen. In de volgende secties worden de eisen aan traceerbaarheid binnen deze vier bovenwettelijke kwaliteitssystemen kort toegelicht.

3.2 Good Manufacturing Practice

Good Manufacturing Practice – Diervoedersector (GMP+ diervoedersector) is een integraal systeem voor de borging van de voederveiligheid, opgezet door het Productschap Diervoeder (PDV). De GMP+-regeling is van toepassing op producenten van en handelaren in mengvoeders, voedermiddelen, voormengsels en toevoegmiddelen, als mede op transport, op- en overslag, de teelt, en vervoeding op het veehouderijbedrijf. Daarnaast kunnen laboratoria die analyses verrichten in het kader van bedrijfsinterne controles worden gecertificeerd. Het doel van de GMP+-regeling is het voortbrengen van producten en diensten, op een wijze die in hoge mate waarborgt dat de leveranciers van deze producten en diensten voldoen aan de eisen in wet- en regelgeving verband houdende met de veiligheid voor mens, dier en milieu (basiskwaliteit) én aan additionele eisen die overeengekomen zijn met de ketenpartijen in de dierlijke productieketen. Het gaat hierbij om eisen in het kader van IKB-regelingen in de vee, vlees en eieren sector (zie sectie 3.4) en de KKM-regeling (zie sectie 3.5) in de zuivelsector of aanvullende kwaliteitsregelingen (Productschap Diervoeder, 2003). Van de Nederlandse diervoederbedrijven werkt 95% volgens de GMP+-code (Voorlichtingsbureau Vlees, 2004).

De GMP+-regeling bestaat uit een Algemene GMP-standaard diervoedersector als wel aanvullende GMP-standaarden met specifieke voorschriften (op kritische punten) voor onderscheidenlijke activiteiten. Deze aanvullende GMP-standaarden zijn complementair aan de algemene code. Het GMP+-systeem wordt voortdurend aangepast en uitgebreid. Zo is het systeem in 2000 aangepast naar aanleiding van de HACCP-principes, en recentelijk naar aanleiding van de nieuwe ISO-9001 standaard. Naast eisen aan het bedrijfsinterne kwaliteitssysteem op basis van ISO en het toepassen van de HACCP-systematiek, wordt het GMP+-systeem gekenmerkt door generieke beheersvoorwaarden en -maatregelen in het voortbrengingsproces, inclusief eisen aan traceerbaarheid en recall. Voor wat betreft traceerbaarheid is in de Algemene GMP-standaard de voorwaarde opgenomen dat de administratie van de ondernemer zodanig dient te zijn dat afgeleverde producten traceerbaar zijn tot ontvangst van voedermiddelen, hulpstoffen, toevoegingmiddelen en diergeneesmiddelen (Productschap Diervoeder, 2003). De mate van naspeurbaarheid ten behoeve van het kunnen traceren en terugroepen van producten dient te worden vastgelegd. De ondernemer is gehouden om ten minste de daarvoor vastgestelde richtlijnen in acht te nemen, vastgelegd in de aanvullende GMP27-regeling.

In de bijlagen van deze GMP27-regeling zijn, per processtap, vereisten aan traceerbaarheid weergegeven voor de handel, op- en overslag, en transport (GMP 27, bijlage II) en voor de productie van mengvoeders, voormengsels, voedermiddelen en toevoegmiddelen (GMP 27, bijlage III) (Productschap Diervoeder, 2002). Per bedrijfssituatie dient vastgesteld te worden welke processtappen van toepassing zijn en derhalve welke registratie-eisen van toepassing zijn. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om registratie van hoeveelheid en soort voedermiddel, NAW gegevens, datum en plaats verscheping etc.

In de GMP27-1 regeling, die sinds juni 2004 van kracht is, zijn voorwaarden vastgelegd voor bekendmaking van gegevens met betrekking tot voorschakels bij aanlevering aan GMP-erkende bedrijven (Productschap Diervoeder, 2004). Hierin is vastgelegd dat de fysieke stroom van voedermiddelen en de documentenstroom vanaf de laadplaats tot aan de GMP-erkende bedrijf bekend moeten zijn. Vanaf het GMP-erkende bedrijf zou in principe dan ook goed teruggetraceerd moeten kunnen worden.

In de Algemene GMP-standaard diervoedersector zijn tevens vereisten opgenomen voor de beoordeling en afhandeling van producten met afwijkingen als wel het terughalen van reeds geleverde producten (Productschap Diervoeder, 2003).

3.3 Internationale Organisatie voor Standaardisatie

De Internationale Organisatie voor Standaardisatie (ISO) komt binnenkort met een nieuwe internationale norm voor traceerbaarheid, te weten ISO 22519. Binnen de ISO organisatie wordt deze norm uitgewerkt door de technische commissie 34 'Food Products', met name werkgroep 9 'Traceability in de feed and food chain – general principles and guidance for system design and development'. Momenteel is een concept van de norm beschikbaar, *i.e.*, ISO/CD 22519 (Internationale Organisatie voor Standaardisatie, 2004). ISO/CD 22519 biedt bedrijven handvaten voor het opstellen van een traceerbaarheidssysteem van voer en voedsel binnen een individueel bedrijf, een gedeelte van de voedselketen, of de gehele keten. De norm bevat dan ook principes en eisen voor het ontwerp, de implementatie en onderhoud van een traceerbaarheidssysteem. Hierbij komen onderstaande elementen aan de orde:

- Identificatie van het doel;
- Omschrijving van de producten en relevante ingrediënten;
- Definitie van relevante schakels in de voedselketen:
  - o organisaties en verantwoordelijken;
  - o stroom van materialen en informatie;
- Beschrijving van verschillende procedures ter ondersteuning van tracering (voor stroom van producten, materialen en informatie);
- Documentatie, o.a. van traceerbaarheidsplan, opleidingsplan, audit procedures en systeeminformatie.

Deze elementen worden in ISO/CD 22519 verder uitgewerkt. De conceptnorm is gebaseerd op vereisten vastgelegd in de ALV en ontwikkelingen in de Codex Alimentarius (voor meer informatie over Codex Alimentarius zie <http://www.codexalimentarius.net>).

3.4 Integrale Keten Beheersing

Integrale Keten Beheersing (IKB) varken is een kwaliteitsbeheersingssysteem voor de productie van varkensvlees in Nederland, opgezet door de Productschappen voor Vee, Vlees en Eieren (PVE). Het doel is een nauwe samenwerking tussen de verschillende schakels van de keten te bewerkstelligen ten

einde de kwaliteit en veiligheid van varkensvlees te bevorderen en te kunnen garanderen. Voor elk onderdeel in de productiekolom, van fokbedrijf tot en met verkooppunt, zijn hiertoe voorschriften opgesteld. De voorschriften in de primaire sector, waaronder het vleesvarkensbedrijf, hebben betrekking op o.a. het diervoeder, medicatie, houderijsystemen, hygiëne, en identificatie en registratie. IKB-varkens voor de primaire sector is gebaseerd op GMP+ (zie sectie 3.2) en GVP (Goede Veterinaire Praktijkuitoefening). Dit houdt in dat diervoeder alleen van GMP+-gecertificeerde bedrijven mag worden afgenomen. De dierenarts die op het bedrijf komt, moet volgens de GVP-code handelen (Productschap Vee en Vlees, 2004).

Elk bedrijf dat deelneemt aan IKB is verplicht de eigen werkwijze te controleren en bij te houden. Ook controleert het een aantal gegevens van de schakels waarmee het samenwerkt binnen de productieketen. Alle informatie wordt vastgelegd in de (schriftelijke) IKB-administratie, de basis voor garantie en uitwisseling van informatie tussen de verschillende schakels. De gegevens begeleiden de IKB-varkens of -varkensproducten naar de volgende schakel.

In het IKB-systeem kunnen de registraties worden gekoppeld aan het I&R-systeem varken. Hierdoor is traceerbaarheid van gezondheidsgegevens op koppelnivo mogelijk. IKB-varkenshouders kunnen alleen met al hun varkens deelnemen aan IKB. Zij registreren de gegevens over herkomst, gezondheid en behandelingen. Varkens die door behandelingen niet meer aan IKB-voorwaarden voldoen, worden gescheiden van IKB-waardige varkens afgevoerd. Bij de IKB-erkende slachterijen worden IKB-varkens systematisch gescheiden van niet IKB-varkens. Ditzelfde gebeurt met de karkassen. In de vers-vleesverwerkende bedrijven wordt dezelfde systematiek gehanteerd. Deze bedrijven hebben de keuze tussen volledige IKB-productie of een kanalisatie van IKB-vlees en niet IKB-vlees. Zonder kanalisatie geldt de verplichting dat uitsluitend met IKB-vlees wordt gewerkt. Het uiteindelijke consumentproduct heeft een IKB-keurmerklabe. Ten behoeve van de garantiestelling worden IKB-waardige varkens en -producten dus in de gehele keten gescheiden van niet IKB-waardige varkens en -producten. IKB kent een zeer groot aantal gecertificeerde bedrijven per schakel. In 2003 betrof 90% van het aantal Nederlandse slachtingen IKB-varkens (Voorlichtingsbureau Vlees, 2004).

3.5 Keten Kwaliteit Melk

Keten Kwaliteit Melk (KKM) is een kwaliteitssysteem voor het produceren van veilige en goede kwaliteit melk (Stichting KKM, 2001). Met dit kwaliteitssysteem probeert men de risico's en tevens de faalkosten tijdens het productieproces te minimaliseren. Eén van de belangrijkste zaken voor borging van de voedselveiligheid zijn de vereisten met betrekking tot het gebruik van diergeneesmiddelen en de wachtermijn van het desbetreffende diergeneesmiddel, vastgelegd in module 1 'Diergeneesmiddelen'. Het doel van de vereisten in deze module is het voorkomen dat residuen van diergeneesmiddelen in de melk terechtkomen. Het gebruik van diergeneesmiddelen dient door de veehouder te worden vastgelegd in een diergeneesmiddelenregistratielijst op het melkveebedrijf. Module 2 'Diergezondheid en Welzijn' is gericht op de wensen van de afnemer. De huidige afnemer in binnen- en buitenland vraagt steeds meer om producten die afkomstig zijn van gezonde en goed verzorgde dieren. Module 3 'Voer en Water' is erop gericht dat via het voer en het drinkwater geen ongewenste stoffen in de melk komen. Module 4 'Melkwinning, -bewaring en inrichting' is gericht op goed melken met een goed functionerende melkinstallatie in een hygiënische omgeving. Dit is een voorwaarde voor een goede melkkwaliteit en uiergezondheid. Tot slot module 5 'Reiniging en desinfectie'. Het doel van deze module is te voorkomen dat melk door een verkeerde werkwijze wordt verontreinigd. In het kader van het huidige KKM moet de melkveehouder voer afnemen bij GMP+-gecertificeerde mengvoerleveranciers. Bij de aankoop van medicijnen moet hij deze kopen bij een GVP-erkende dierenarts. Wat betreft traceerbaarheid registreert de melkveehouder op zijn bedrijf het

medicijngebruik bij zijn veestapel en bewaart de afleverbonnen of rekeningen van zijn voerleverancier. Verder worden er voor (interne) traceerbaarheid op het primaire bedrijf geen registraties bijgehouden.

Afgelopen jaar heeft zuivelfabriek Friesland Foods aangekondigd om zelf een kwaliteitssysteem te gaan ontwikkelen. Per 1 januari 2006 zal dit kwaliteitssysteem van kracht zijn voor de leden van Friesland Foods. Ook de overige zuivelondernemingen zullen dan met een eigen kwaliteitssysteem moeten komen. Hiermee komt een eind aan het huidige kwaliteitssysteem KKM dat nu voor de melkveebedrijven geldt. Aangezien in de zuivelsector de discussie nu volop bezig is over de invulling van het toekomstige kwaliteitssysteem, kan er op dit moment nog niet beoordeeld worden hoe men straks met de traceerbaarheid omgaat en hoe dit geregeld gaat worden. Wel is duidelijk dat het toekomstige kwaliteitssysteem op veel punten gelijk zal zijn aan het huidige KKM. Doordat de zuivelindustrie zelf een kwaliteitssysteem gaat ontwikkelen, kunnen er ook eisen vanuit de zuivelonderneming zelf in opgenomen worden.

4 KNELPUNTEN IN UITVOERING

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk komt de uitvoering van de wettelijke en bovenwettelijke eisen aan traceerbaarheid in de varkens- en zuivelsector aan de orde, als wel de knelpunten die hierbij ondervonden worden. De focus ligt hierbij op de ALV en de mate waarin momenteel aan de in deze wet gestelde eisen wordt voldaan middels de in hoofdstuk 3 genoemde bovenwettelijke systemen. De beschrijving richt zich met name op de primaire schakel in relatie tot de direct voorliggende en nakomende schakels. De beschrijving in dit hoofdstuk is in belangrijke mate gebaseerd op een serie van 8 bilaterale interviews met verschillende actoren in beide sectoren, en dus op persoonlijke meningen. Het vormt in feite een compilatie van de gehouden interviews, en is niet uitputtend. Een lijst van de geïnterviewde personen is opgenomen in bijlage V. Geen van de genodigden voor de interviews heeft geweigerd.

4.2 ALV en interpretatie Nederlandse overheid

4.2.1 ALV algemeen

De ALV is per 1 januari 2005 volledig ingegaan, maar het is nog onduidelijk hoe deze concreet ingevuld zal worden. Dit zal door de Europese Commissie worden bepaald. De DG SANCO werkgroep heeft hiertoe een advies document opgesteld. Dit document heeft echter geen wettelijke status.

De tekst in de ALV is zeer globaal geformuleerd. Hierdoor is de ALV op een aantal punten onduidelijk. Het voordeel is dat bedrijven hierdoor een aanzienlijke interpretatievrijheid hebben, en dat biedt hen ruimte om zelf verantwoordelijkheid te nemen (Van der Pas, 2004). Bedrijven hebben echter moeite met de interpretatie. Daarnaast zal de algemene formulering en interpretatievrijheid ertoe leiden dat de verschillende EU-landen elk hun eigen interpretatie aan de ALV geven, resulterend in verschillende eisen in verschillende landen. Nodig is juist concreetheid, eenduidigheid, en harmonisatie tussen de EU-landen. Verschillen tussen landen in invulling van de ALV maken het met name multinationals met vestigingen in de verschillende EU-landen en veel internationaal handelsverkeer lastig.

4.2.2 Interpretatie Nederlandse overheid

Vooruitlopend op de Europese invulling heeft de Nederlandse overheid een eigen interpretatie gegeven. Het blijkt in de praktijk onduidelijk te zijn wat de status - wettelijk dan wel niet wettelijk - is van dit advies. Dit geldt met name op die aspecten waarop het verder gaat dan de ALV en de adviezen van de DG SANCO werkgroep. De belangrijkste hiervan is de 4-uur termijn. In de interviews is opgemerkt dat de juridische basis voor deze eis ontbreekt en daardoor ook de mogelijkheid tot handhaving.

Het blijkt in de praktijk onduidelijk te zijn wanneer gemeld moet worden. Zolang er normen zijn voor de betreffende afwijking is het duidelijk, anders niet. De mate waarin de meldwijzer bekend is, verschilt tussen de verschillende actoren. Het is een vrij onbekend fenomeen voor veehouders en dierenartsen. Bij de overige actoren (diervoederindustrie, zuivelindustrie en slachterijen) is de meldwijzer beter bekend. De meldwijzer wordt door deze actoren niet tot matig in de besluitvorming gebruikt, afhankelijk van product en mate van afwijking. De meldwijzer is namelijk niet specifiek

genoeg. Een aantal zaken blijft onduidelijk in de meldwijzer, waardoor deze moeilijk te hanteren is. Het is bijvoorbeeld onduidelijk wat bedoeld wordt met de genoemde 'veiligheidsgrens' (is dit bijvoorbeeld een Acceptable Daily Intake?), en op welke wijze de afwijking in het product hieraan gerelateerd dient te worden. Producenten zullen niet altijd op de hoogte zijn van geldende wettelijke normen en nultoleranties, en daarnaast niet de benodigde gegevens (bijv. consumptiegegevens) ter beschikking hebben voor blootstellingschattingen ten behoeve van vergelijking met de 'veiligheidsgrens'. Ook bij individuele veehouders heerst de vraag wanneer wel en niet te melden (bijv. dierziekte wel/niet melden?), en wat de gevolgen zijn van de melding voor de individuele veehouder. Al met al is het al dan niet melden van een afwijking bij de VWA in grote mate afhankelijk van de interpretatie van de exploitant.

In de interviews wordt tevens opgemerkt dat het melden in de keten meer gestructureerd aangepakt zou moeten worden. Verschillende meldpunten (bijv. diervoedersector, primaire sector, slacht, toezichthouder) zouden beter op elkaar afgestemd kunnen worden.

4.3 Uitvoering in de praktijk

4.3.1 Sectoren algemeen

In z'n algemeenheid heerst de mening dat de verschillende actoren in de varkens- en melkveesector, i.e., primaire bedrijven en hun directe toeleveranciers en afnemers, goed op de hoogte zijn van de bepalingen in de ALV, en dat de ondernemingen hieraan kunnen voldoen.

Het vastleggen van voor tracering relevante gegevens vindt elektronisch dan wel handmatig plaats, afhankelijk van het bedrijf. Voor snelle uitwisseling van gegevens zijn elektronische systemen nodig. Op bepaalde bedrijven kunnen ook systemen aanwezig zijn die niet aan elkaar gekoppeld zijn, bijvoorbeeld één voor voorraadbeheer en één voor facturering. Dit zal de traceerbaarheid bemoeilijken. Ook met een elektronisch systeem moeten vaak nog wel enige handmatige handelingen uitgevoerd worden om de benodigde informatie boven tafel te krijgen. Daarnaast geldt dat met één druk op de knop allerlei informatie opgeleverd kan worden, maar de menselijke factor logisch denken vereist is om ook zinvolle informatie boven tafel te krijgen.

Alle schakels in de keten werken in feite met batches, ze houden bij welke 'grondstoffen' er in een geproduceerde batch zijn gegaan. Zo gaat het van schakel op schakel. Het bepalen van de omvang van de batches wordt een commerciële aangelegenheid gevonden; iets wat door de ondernemingen zelf bepaald dient te worden. Een kleinere batchgrootte betekent minder consequenties voor het bedrijf in geval van een recall.

De bestaande elektronische traceerbaarheidssystemen in de keten zijn veelal gebaseerd op het doorgeven van een zogenaamde 'trace-key', een unieke code waarmee een batch geïdentificeerd wordt, van schakel tot schakel. Binnen een schakel zijn dergelijke trace-keys gekoppeld aan informatie. Dit betekent niet dat alle informatie van een bepaalde schakel ook daadwerkelijk inzichtelijk is voor andere schakels in de keten. Soms is dit technisch niet mogelijk (of te duur), maar het kan ook zijn dat men bewust kiest voor het niet inzichtelijk maken van informatie (bescherming van kennis, commerciële belangen, etc). Het opvragen van informatie over de hele keten bij de laatste schakel in deze keten zou in theorie wel mogelijk zijn, maar is in de praktijk op korte termijn weinig realistisch.

Elektronische traceringsystemen bieden mogelijkheden de informatie naar de afnemer te verfijnen. Als de baten tegen de kosten opwegen zullen de ondernemers hier zeker op ingaan. Maar dan moet wel wat met deze gedetailleerdere informatie gedaan worden: bij een recall dus alleen de betreffende batchnummers terughalen.

Uit de ALV is niet duidelijk of ook de veehouder een traceerbaarheidsprocedure op papier moet zetten. Dit zal in de praktijk niet gebeuren. De veehouders houden gegevens bij met betrekking tot aangekocht voer en medicijngebruik op het bedrijf. Bij problemen is de veehouder in staat binnen 4 uur de benodigde tracersgegevens met betrekking tot deze schakels achterwaarts als wel de schakels voorwaarts bij elkaar te zoeken. Interne traceerbaarheid is momenteel op het primaire bedrijf niet (tot nauwelijks) aanwezig. De andere schakels in de keten vinden dit wel wenselijk. In de primaire sector wordt interne traceerbaarheid echter als niet werkbaar beschouwd.

Van de nieuwe EU Hygiëne Verordeningen komt hoogst waarschijnlijk geen Europees interpretatie document, zoals bij de ALV. Dit maakt de interpretatie moeilijk. Momenteel is wel veel discussie over de wijze waarop deze nieuwe verordeningen geïnterpreteerd moeten worden. Voor de veehouders is het moeilijk in schatten wat te doen. In principe is de (inter)nationale overheid verantwoordelijk voor de interpretatieslag en de overdracht van informatie hierover. De branche-organisaties zouden een helpende rol kunnen spelen in de interpretatie en de snelle verspreiding van kennis rondom de verordeningen.

Een veehouder krijgt straks te maken met de Feed regulation (veevoeder aan dieren voeren) en met de Food regulation (dieren naar slacht). Dit zal waarschijnlijk leiden tot een dubbele registratie (dubbele aanmelding), één voor elk van beide verordeningen, en waarschijnlijk past het UBN niet in het EU format.

4.3.2 Diervoeder

4.3.2.1. Diervoederbedrijven

In de diervoedersector heerst de mening dat het traceren van één schakel voor en één schakel na momenteel goed geregeld is, en binnen 4 uur heel goed mogelijk is. Een paar bedrijven uitgezonderd, voldoet elk diervoederbedrijf in Nederland aan de GMP+-regeling diervoedersector. De diervoerproducenten gaan ervan uit dat alle wettelijke eisen in de GMP-regeling zijn opgenomen. Sinds juni 2004 is de ‘voorschakel-regeling’ (GMP27-1) als GMP vereiste van kracht. Hierin zijn fysieke schakels tot aan de voorlaadhaven of producent terug te traceren. Dit is in de praktijk echter wel lastig te realiseren omdat sommige grote internationale producenten en handelaren niet bereid zijn om op basis van een GMP-eis informatie te verstrekken over de herkomst van grondstoffen.

Evenals de ALV vereist GMP+ enige vorm van traceerbaarheid, maar “interne” traceerbaarheid, zoals genoemd in het interpretatie document van de Nederlandse overheid, hoort daar niet bij. De meeste diervoederbedrijven hebben wel een intern tracersysteem. De laatste jaren gaan steeds meer bedrijven over op een elektronisch systeem; momenteel is dit bij slechts een beperkt aantal bedrijven daadwerkelijk functionerend. Voor kleinere bedrijven (voer, bijproducten) is het lastig om hierbij aan te haken. Deze bedrijven zijn vaak wel GMP-waardig maar zullen qua kosten moeite hebben om aan te haken bij elektronische uitwisselingssystemen.

Voor diervoeder producenten geldt dat de nieuwe EU Hygiëne Verordeningen meer bepalingen bevatten dan de ALV. Zo worden er bijvoorbeeld meer eisen gesteld dan alleen NAW gegevens, datum etc. Dit scheidt een stuk onduidelijkheid.

Op bedrijfsniveau, bij mengvoerbedrijf maar ook op het veehouderijbedrijf, kunnen restanten in silo's een probleem vormen voor de traceerbaarheid. In de praktijk wordt immers een silo bijgestort als deze nog niet helemaal leeg is. Het is niet helemaal duidelijk hoe partijen zich gedragen tijdens het bijstorten en legen, en in welke mate vermenging plaats vindt. Restanten partijen kunnen langs de schuine kegelwand van de silo blijven zitten, terwijl de nieuwe partij er langs heen gaat. Voor

traceerbaarheid is dit niet de gewenste situatie. In principe zou dan eens in de zoveel tijd de silo helemaal geleegd moeten worden. Dit vergt echter investeringen in extra silo capaciteit om zo de partijen gescheiden te kunnen houden. Ook restanten in leidingen en voorraadtanks vormen een probleem voor tracering. Vooral bij (dikke) vloeibare stromen blijft veel product achter in leidingen en voorraadtanks, en bij dunne vloeistofstromen mengt het zich weer gemakkelijker. In geval van een verontreiniging zal dit ook zorgen voor een grote 'carry-over' naar de rest van het productiecomplex. Ook het mengen van grondstoffen (verschillende soorten vet) om een homogeen product van bepaalde nutriënten waarde te verkrijgen, zal de traceerbaarheid bemoeilijken. Aan de administratie van dergelijke productieprocessen moeten daarom hoge eisen worden gesteld.

4.3.2.2. Koppeling rest keten

In Nederland zijn weinig volledig geïntegreerde integraties: er is sprake van netwerken. Veehouders nemen bijvoorbeeld voer af van verschillende leveranciers. Daarnaast is er sprake van convergentie en divergentie van productstromen in de keten. Dit vormt een probleem voor het opnemen van de hele keten in één systeem (ketengarantiesysteem). Hiervoor moeten de voerleveranciers (bedrijfsgevoelige) informatie aan anderen beschikbaar stellen. Om deze informatie te krijgen is vertrouwen nodig. Momenteel gaat het in de keten dus om verschillende systemen (dus verschillende eigenaren) in de verschillende schakels. De koppeling van verschillende systemen ligt bij de primaire schakel. Menselijk handelen (veehouder) is hierbij een risicofactor. Voor wat betreft traceerbaarheid is de veehouder de zwakke schakel in de keten.

4.3.3 Vleesvarkenshouderij

4.3.3.1. Varkensvoer

Op het varkenshouderijbedrijf kunnen, op niveau van stal en diercategorie, de voerstromen aan dieren worden gekoppeld; naar koppels toe is dit moeilijker. Het ene bedrijf heeft dat beter voor elkaar dan het andere. Op brijbedrijven zal vaak niet helemaal duidelijk zijn bij welke koppels de verschillende stromen bijproducten terecht komen. Daarnaast zou interne versleping op het bedrijf, waardoor voer bij de verkeerde diercategorie terecht komt, een punt van aandacht kunnen zijn.

4.3.3.2. Identificatie dieren

De tracering van dierstromen is in het algemeen goed geregeld via de I&R-regeling. Gespeende biggen moeten binnen zeven dagen na spenen geoormerkt worden. Echter, op gesloten bedrijven, waar de biggen naar de eigen mesterij gaan, wordt soms niet gemerkt. Alleen slachtvarkens krijgen dan een slachtblik. Bij IKB-controles worden regelmatig een aantal overtreders gevonden. Dit is een aandachtspunt: met interne tracering zou je door het niet identificeren van de dieren in de problemen kunnen komen. Illegale biggen worden dan eveneens niet gevonden.

Het is in Nederland niet toegestaan varkens via de (levende) markt te verhandelen, en alle transport van varkens vindt dus plaats tussen bedrijven, of van een bedrijf naar slachthuis, geregistreerd export verzamelcentrum of direct naar buitenland. De leverancier van varkens moet bekend zijn, waardoor het niet mogelijk is een varken met onbekende afkomst geleverd te krijgen (Madec *et al.*, 2001) Doordat zowel de persoon die varkens afgeeft als diegene die de betreffende varkens ontvangt moet melden is sprake van een dubbele controle.

Naast de verplichte (identificatie) informatie op het oormerk staat op het merkdeel een 6-cijferig volgnummer afgedrukt voor identificatie van individuele varkens op het bedrijf. Op basis van het UBN nummer kan het bedrijf van herkomst getraceerd worden. Het volgnummer wordt gebruikt

indien tractering van individuele dieren nodig is, bijvoorbeeld wanneer individuele bloed- of weefselmonsters genomen zijn. Ook het slachtmerk bevat, naast de verplichte informatie, een volgnummer. Het volgnummer van het oormerk is niet gelijk aan het volgnummer van het slachtmerk, en koppeling tussen de twee volgnummers vindt niet per definitie plaats.

In sectorverband is een aantal keren een voorzet gedaan om te komen tot individuele I&R via elektronische oormerken. Het voordeel hiervan is onder andere dat gegevens teruggekoppeld kunnen worden naar dierniveau. Collectief voorschrijven van elektronische identificatie ziet men niet zitten; het zou vanuit de keten gestuurd en gefinancierd moeten worden.

De I&R regeling is gekoppeld aan de Regeling Varkensleveringen (RVL). Alle dierstromen worden computermatig opgeslagen: met één druk op de knop is informatie beschikbaar. Het elektronische vervoersdocument, dat in ontwikkeling is, gaat nog verder. Dit is een combinatie van het I&R- en RVL-systeem. Hier worden tevens gegevens over transportmiddelen, wel/niet IKB-waardig etc. opgenomen, gebaseerd op ja/nee-vragen. Concrete IKB-informatie is niet opgenomen, maar in principe (in de toekomst) wel mogelijk.

4.3.3.3. Kwaliteitssystemen

Het bedrijfsleven is van mening dat de bestaande IKB-regeling voldoende moet zijn om aan de eisen van de ALV, en in belangrijke mate ook aan de eisen van de nieuwe EU Hygiëne Verordeningen te voldoen. IKB en GMP+ sluiten op elkaar aan: IKB varkenshouders mogen alleen GMP-waardig voer gebruiken.

Op de IKB bedrijven wordt het diergeneesmiddelengebruik geregistreerd. Het is te achterhalen welke koppels varkens zijn behandeld met welke diergeneesmiddelen. Diergeneesmiddelen moeten met RL-nummer geregistreerd staan. In toekomst zal er steeds meer elektronisch worden vastgelegd (o.a. ten behoeve van monitoring diergezondheid en de verplichte voedselketeninformatie richting slachterij).

Op dit moment wordt informatie over bijvoorbeeld koppelbehandelingen niet doorgegeven naar centrale systemen (o.a. slachterij). Er wordt alleen aangegeven of varkens IKB-waardig zijn.

Op basis van de Algemene Hygiëne Verordening moeten varkenshouders (vooralsnog) per 1 januari 2006 bedrijfsregisters bijhouden met informatie over dierziektestatus, medicijngebruik, zoönosen, controleresultaten, voorgaande keuringsuitslagen etc. Deze informatie (voedselketeninformatie) moet 24 uur voorafgaande aan levering op het slachthuis bekend zijn. Een belangrijk deel van de informatie kan worden geleverd via het huidige IKB-certificaat; een ander deel, te weten over diergeneesmiddelengebruik, zoönosen en uitslagen van voorgaande keuringen, zal door de bedrijven apart aangeleverd moeten. IKB zal waarschijnlijk worden aangepast waarbij deze informatie ook wordt opgenomen, zodat volledig wordt voldaan aan de eisen van de nieuwe EU Hygiëne Verordeningen. IKB-deelnemers zijn dan volledig afgedekt voor deze nieuwe verordeningen. Inhoudelijke communicatie over de verordeningen naar de primaire bedrijven zal niet plaats vinden.

4.3.3.4. Koppeling rest keten

Met het nummer op het slachtmerk (of bij grote slachterijen de chipnummers aan de slachthaken) is elk individueel dier tot en met het beoordelen/wegen van het karkas te herkennen en te traceren naar het bedrijf van herkomst (op basis van UBN nummer) en koppel. Soms zelfs naar diervoederbedrijf en diervoedergrondstoffen. Een moeilijke schakel in dit geval is de varkenshouder, waar de traceerbaarheid van voer en vlees bij elkaar komen. Menselijk handelen is hierbij een risicofactor.

De informatie die verzameld wordt in de slachterij, zoals karkasgewicht, classificatie, vleespercentage en pathologische bevindingen, wordt per individueel karkas vastgelegd, gebruikt voor eigen analyses door het slachthuis en vervolgens teruggerapporteerd naar het bedrijf van herkomst (mesterij), en bij sommige organisaties zelfs naar de vermeerderaar. Koppeling op individueel dierniveau vindt niet

plaats; de varkenshouder evalueert de informatie op koppelniveau. Momenteel loopt er een discussie of in de toekomst alle slachtlijnbevindingen, inclusief bacteriologisch onderzoek en screening op residuen etc., kunnen worden teruggekoppeld naar de varkenshouder.

De UBNs van de individuele toeleveranciers (varkenshouders) zijn niet openbaar, en daardoor niet bekend bij de slachterij. Daarnaast is het UBN systeem niet perfect. Eén locatie kan bijvoorbeeld meerdere UBNs hebben. Hierdoor kan in de slachterij schakel tracering binnen 4 uur een probleem vormen. De koppeling van UBNs door de keten heen is dus een aandachtspunt. Het systeem wordt wellicht verbeterd met het ingaan van de nieuwe EU Hygiëne Verordeningen. Dan moet de hele keten erkend of geregistreerd zijn (nu slechts een deel), en hebben alle schakels een nummer. Overigens is het momenteel al zo dat in geval risicovoer is geleverd, de slachterij de UBN nummers van varkensbedrijven waaraan het besmette voer is geleverd kan verkrijgen.

Een grote centrale database met hierin relevante traceringsinformatie uit de hele keten zal er niet komen. Wel zouden er afspraken gemaakt moeten worden zodat, indien nodig, de benodigde informatie uit elkaars database gehaald kan worden. Het bedrijfsleven regelt dit het liefst zelf. Er lopen allerlei initiatieven op dit vlak, onder andere, door TrusQ (een samenwerkingsverband tussen 6 grote diervoederproducten gericht op maximale borging van voedselveiligheid in de keten).

4.4 Zuivelsector

4.4.1 Identificatie dieren

Alle verblijfplaatsen van runderen, ook van korte duur, worden gemeld bij het I&R-systeem. Bij alle meldingen moet precies worden doorgegeven op welke dag de verandering in veestapel heeft plaatsgevonden. Bij correcte registratie van af- en aanvoer van runderen in het I&R-systeem sluiten de verblijfplaatsgegevens op elkaar aan. Bij het registreren van een onjuiste af- en aanvoerdatum kan een zogenaamd gat of overlap in verblijfplaatsen ontstaan (er is sprake van overlap indien de afvoerdatum van de vorige verblijfplaats na de aanvoerdatum van de volgende verblijfplaats ligt; er is sprake van een gat indien er meer dan één kalenderdag verschil is tussen de afvoerdatum van de vorige verblijfplaats en de aanvoerdatum van de volgende verblijfplaats) (Ministerie van LNV, 2003). In tegenstelling tot I&R varken, is bij I&R rundvee geen sprake van een dubbele registratie in het I&R-systeem. De registratie op het primaire bedrijf is wel dubbel: het bedrijfsregister van het eigen bedrijf moet bijgehouden worden en de gegevens moeten naar de I&R registratie opgestuurd worden.

4.4.2 Kwaliteitssystemen

Via het huidige KKM worden gegevens vastgelegd, op papier of elektronisch, met name met betrekking tot voer en medicijnen, die gebruikt kunnen worden bij een recall. Veehouders registreren diergeneesmiddelen (UDA+UDD-middelen en verzorgingsmiddelen) met wachttermijnen op individueel niveau. Een knelpunt hierbij is dat de registratie niet plaats vindt op batchniveau van het middel. Voer wordt vastgelegd op bedrijfs- of groepsniveau. Alle informatie blijft op het primaire bedrijf.

Binnen de verschillende zuivelondernemingen wordt momenteel gewerkt aan het opstellen van eigen kwaliteitssystemen. Op moment van schrijven is het nog niet duidelijk welke wettelijke en bovenwettelijke eisen worden opgenomen in de (verschillende) systemen. De verwachting is dat er een soort basissysteem komt dat vergelijkbaar is met het huidige KKM-systeem. De eisen die in de ALV staan zullen als leidraad gebruikt worden. Om draagvlak te krijgen onder de veehouders zal goed moeten worden nagedacht over de bovenwettelijke eisen die in het desbetreffende systeem zullen worden opgenomen. Draagvlak voor een kwaliteitssysteem vormt een groot knelpunt in de sector.

Vanuit de zuivelindustrie zou het wenselijk zijn de uitwisseling van informatie die in het kader van bovenwettelijke systemen wordt vastgelegd te verbeteren. Zo zouden dierenartsen informatie met betrekking tot het gebruik van diergeneesmiddelen per veehouder terug kunnen koppelen richting zuivelondernemingen.

4.4.3 Koppeling rest keten

In de zuivelindustrie is traceerbaarheid van eindproducten (bepaalde batchgrootte) tot aan het distributiecentrum van de retail, of zelfs het schap mogelijk. Vanuit de retail is het product terug te traceren tot aan een groep melkveehouders. Traceren één schakel voor en één schakel na is dus mogelijk, en ook binnen 4 uur. Informatie uit *alle* voorgaande schakels uit de keten kan (bijvoorbeeld in geval van een recall) niet door de zuivelindustrie worden aangeleverd. Hiervoor is men afhankelijk van de veehouder; dit is de beperkende schakel bij het traceren (tijd, risico).

Verbeterde samenwerking in de keten, ketenintegratie, is genoemd als een mogelijkheid om het traceren, met name de snelheid ervan, te verbeteren. Met name als de voersector en zuivelindustrie gaan samenwerken en elkaar meer gegevens (mogen) gaan uitwisselen. De veehouder kan er dan als tussenschakel uit worden gehaald. Momenteel kan in geval van calamiteiten de zuivel naar de mengvoerindustrie gaan, maar deze mag door privacy wetgeving geen persoonsgegevens doorgeven aan de zuivel. De primaire sector ziet momenteel de meerwaarde van een ketengarantiesysteem niet in. Daarnaast is het nu nog niet mogelijk; de tussenstappen zijn nu (nog) nodig. Verhoging van de administratiedruk wordt als groot nadeel gezien.

5 RESULTATEN RONDE-TAFEL GESPREK

5.1 Inleiding

Na de serie bilaterale interviews met relevante actoren uit de zuivel- en varkensvleessector (hoofdstuk 4) is een ronde-tafel gesprek georganiseerd. Naast de geïnterviewde personen zijn hiervoor de opdrachtgever en leden van de klankbordgroep uitgenodigd. Het uiteindelijke doel van deze bijeenkomst was, aan de hand van de gesignaleerde knelpunten in de uitvoering van de eisen aan traceerbaarheid, te komen tot aanbevelingen ter ondersteuning van de uitvoering. In sectie 5.2 wordt de opzet van het ronde-tafel gesprek weergegeven, en in sectie 5.3 de resultaten.

5.2 Opzet ronde-tafel gesprek

Tijdens het ronde-tafel gesprek is allereerst een toelichting gegeven op de opzet en uitvoering van het onderzoek. Vervolgens is een presentatie gehouden van de in hoofdstuk 4 weergegeven compilatie van de interviews. Aan de hand van een aantal stellingen is de discussie op gang gebracht om te komen tot de aanbevelingen. Hiertoe zijn een drietal stellingen vooraf geformuleerd. Deze stellingen luiden als volgt:

1. Ter verbetering van de traceerbaarheid dient de primaire schakel uit de traceringsketen gehaald te worden;
2. Interne traceerbaarheid van bedrijven is een wezenlijk onderdeel van ketentracing. Hiervoor dient een juridische basis te worden gecreëerd en eenduidige criteria te worden vastgelegd;
3. Van de meldwijzer word je niet wijzer.

Deze drie stellingen zijn, tezamen met de compilatie van de interviews, voorafgaand aan het ronde-tafel gesprek naar de genodigden verstuurd. Tijdens de bijeenkomst is de aanwezigen gevraagd ook zelf stellingen te formuleren. Uit deze stellingen is door het projectteam een aantal geselecteerd en ook ingebracht in de discussie.

5.3 Resultaten ronde-tafel gesprek

Van de in totaal 16 genodigden waren 14 personen bij het ronde-tafel gesprek aanwezig. Een lijst met de genodigden en aanwezigen is weergegeven in bijlage V. Tijdens de bijeenkomst zijn in totaal 11 aanvullende stellingen ingebracht. Een aantal van deze stellingen sloten aan op elkaar en/of op de vooraf opgestelde stellingen. In totaal zijn drie aanvullende stellingen geselecteerd en ingebracht in de discussie. In deze sectie worden, per stelling, relevante elementen uit de discussie kort weergegeven.

Stelling 1: Ter verbetering van de traceerbaarheid dient de primaire schakel uit de traceringsketen gehaald te worden

De primaire schakel uit de traceerbaarheidsketen halen, betekent directe informatie uitwisseling tussen voorliggende en nakomende schakels. Het is dan noodzakelijk dat UBNs openbaar zijn. Het doel van traceerbaarheid is het beschermen van de consument. De primaire sector heeft hierin een eigen verantwoordelijkheid, zoals vastgelegd in de ALV. Deze eigen verantwoordelijkheid mag niet verloren gaan. Het weghalen van de primaire schakel uit de traceerbaarheidsketen, mag ook niet inhouden dat de tracement an sich weggehaald wordt van het veehouderijbedrijf, maar alleen de administratieve lasten. Vraag is welke partij de administratie moet regelen. In de praktijk is er nu overigens al een

platform voor communicatie in geval van crises, waarbij Nederlandse Zuivel Organisatie (NZO) de diervoederindustrie ontmoet.

Naast de eigen verantwoordelijkheid van de primaire schakel, geldt dat een primair bedrijf meerdere leveranciers kan hebben. Al met al wordt geconcludeerd dat het weghalen van de primaire schakel uit de traceringsketen vrijwel onmogelijk is. Toeleveranciers en afnemers kunnen wel een faciliterende rol hebben. Daarnaast is het zaak aandacht te besteden aan efficiënte en effectieve registratie op het veehouderijbedrijf.

Stelling 2: Interne traceerbaarheid van bedrijven is een wezenlijk onderdeel van ketentracerings

Interne traceerbaarheid wordt momenteel niet verplicht gesteld door de overheid; dit wordt overgelaten aan het bedrijfsleven. Behalve voor de diervoederindustrie, waar interne traceerbaarheid wel verplicht wordt in gevolge de Diervoeder Hygiëne Verordening (EG/183/2005). Op het primaire bedrijf is interne traceerbaarheid moeilijk te realiseren/niet aan de orde. Voor de nakomende schakels (slachterij, zuivel) is interne traceerbaarheid op het eigen bedrijf commercieel interessant om de gevolgen van een recall te kunnen beperken. Daarnaast wordt gesteld dat een goed traceringssysteem, naast het belang bij recalls, een efficiëncyslag voor het eigen bedrijf kan opleveren.

Interne traceerbaarheid komt in feite neer op het bepalen van de batchgrootte: het vaststellen van het risico bij een bepaalde batchgrootte dat voor het betreffende bedrijf nog acceptabel is. Dit is een bedrijfseconomisch probleem, waarvoor geen juridisch kader vastgelegd hoeft te worden. Zie verder discussie rondom batchgrootte n.a.v. stelling 4.

Stelling 3: Van de meldwijzer word je niet wijzer

De kracht van de huidige meldwijzer is de eenvoud en overzichtelijkheid. Er bestaat ook een Europese meldwijzer die veel ingewikkelder is. Deze wordt met name gebruikt door grote bedrijven (met grote belangen). Bij de primaire schakels is het melden bij de VWA en de meldwijzer weinig bekend. Melden bij de VWA betekent overigens niet direct lijden, maar contact en overleg met de VWA. De VWA heeft dus een klankbordfunctie. Dit wordt momenteel door de sector zo niet gezien, en is dus een zeer duidelijk aandachtspunt. Daarnaast ontvangt de VWA graag feedback over de problemen met de meldwijzer, iets wat ook weinig bekend is binnen de sector. Al met al zijn er dus een aantal punten waarop het nodig is de communicatie rondom de meldplicht en de meldwijzer te verbeteren. Indien er geen normen zijn, maar een veiligheidsgrens is de interpretatie moeilijk. Het is dan onduidelijk wanneer wel/niet gemeld moet worden. Hiertoe zouden door de verschillende sectoren specifieke afspraken gemaakt moeten worden omtrent de definities van onveilige en ongeschikte producten. Deze zouden vervolgens voorgelegd kunnen worden bij de overheid.

Stelling 4: Minimale traceerbare batchgrootte van bedrijven is ook een sectoraangelegenheid en verdient dus gezamenlijke afspraken ook met retail

Afspraken rondom minimale traceerbare batchgrootte zullen eerder op bedrijfsniveau, dan op sectorniveau worden vastgelegd. De kern van de vraag is of het een publieksbelang dient om afspraken te maken met betrekking tot de minimale traceerbare batchgrootte. Voor circa 95% van de bedrijven kan dit aan de markt worden overgelaten, voor de overige 5% niet (bijvoorbeeld een slachterij met een batchgrootte van een maand). Overigens regelt dit ook zichzelf via de verzekeraarbaarheid van bedrijven. Bedrijven waarvan de kleinste te traceren batch een grote omvang heeft, zijn moeilijker te verzekeren. Wel zouden binnen de sector afspraken gemaakt moeten worden over het creëren van ‘nulpunten’ in de traceerbaarheid binnen productieprocessen (bijv. silo’s). Deze zouden door de Nederlandse overheid

geverifieerd moeten worden. In geval van levende dieren spelen ethische aspecten een rol. In dit geval zou de overheid kunnen sturen.

Stelling 5: Traceerbaarheid draagt (niet) bij aan het vertrouwen van de consument

In samenhang met de ingebrachte stelling “Een traceerbaarheidssysteem is een instrument dat meerdere doelen dient: voedselveiligheid, bescherming belangen consument, en eerlijke handel, etc.”

Recalls dragen wellicht bij aan verhoging van de voedselveiligheid, maar dit wordt door de consument niet zo gezien. Dit komt doordat de consument niets verneemt van interne (‘stille’) recalls, maar alleen van recalls waarbij producten teruggehaald worden bij de consument of bij de retail. De berichtgevingen omtrent recalls kunnen bij de consument dan ook de indruk wekken dat er ‘gerommeld’ wordt. Hierover zijn de meningen echter verdeeld. Het is niet geheel duidelijk hoe recalls op de consument overkomen. LNV neemt deze vraagstelling mee naar haar Consumentenplatform. Mogelijke verwarring bij de consument wordt ook in de hand gewerkt door teveel kwaliteitssystemen en labels. Dit valt echter buiten het bestek van dit onderzoek.

Recalls zouden juist het vertrouwen bij de consument moeten verhogen. Hiertoe is het belangrijk dat de consument meer informatie ontvangt over traceerbaarheid en recalls. Al met al is er dus meer voorlichting aan de consument nodig over zowel traceerbaarheid en recalls als wel systemen en labels. Daarnaast wordt gesteld dat een recall het bestaande beeld van een bedrijf versterkt. Bijvoorbeeld, de voersector heeft nu een negatief imago; een recall in de voersector wordt dan ook negatief opgevat. Het is dus ook zaak te werken aan het beeld van het bedrijf/de sector!

Stelling 6: Zijn de nieuwe Hygiëne Verordeningen de oplossing voor de primaire sector?

In gevolge de nieuwe Hygiëne Verordeningen dienen de verschillende sectoren gidsen voor goede praktijken op te stellen. Hierin zouden eisen omtrent traceerbaarheid, vastgelegd in de ALV, opgenomen moeten worden, eventueel als bijlage. IKB en KKM voldoen op onderdelen aan de nieuwe Hygiëne Verordeningen. Deze kwaliteitssystemen kunnen echter niet direct dienen als gidsen voor goede praktijken, aangezien er ook bovenwettelijke eisen in opgenomen zijn, en ze dus niet verplicht gesteld kunnen worden. IKB en KKM zouden wel als basis voor de gidsen voor goede praktijken kunnen dienen. Het is dan zaak alle eisen die in deze kwaliteitssystemen gesteld worden na te lopen, en te beoordelen welke eisen wettelijk en welke eisen bovenwettelijk zijn.

6 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

6.1 Inleiding

Dit onderzoek had tot doel inzichtelijk te maken in welke mate door de varkensvlees- en zuivelproductieketen, met name de primaire sector in relatie met direct voorliggende en nakomende schakels, voldaan wordt aan de eisen die vanuit de ALV aan traceerbaarheid worden gesteld, en de knelpunten die hierbij ondervonden worden. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste conclusies van dit onderzoek weergegeven (sectie 6.2). Vanuit de knelpunten zijn aanbevelingen opgesteld voor ondersteuning van de uitvoering van traceerbaarheid in de beide sectoren. Deze aanbevelingen zijn weergegeven in sectie 6.3.

6.2 Conclusies

De belangrijkste conclusies van dit onderzoek zijn:

- De verschillende actoren in de varkensvlees- en zuivelsector zijn, in z'n algemeenheid, goed op de hoogte van de bepalingen in de ALV (Verordening EG/178/2002) en de verschillende ondernemingen kunnen in belangrijke mate aan deze bepalingen voldoen;
- De ALV is (niettemin) zeer globaal geformuleerd en daardoor op sommige punten onduidelijk. Dit biedt bedrijven de ruimte om zelf de verantwoordelijkheid te nemen. In de praktijk blijken bedrijven echter moeite te hebben met de interpretatie;
- De Nederlandse overheid heeft, vooruitlopend op de Europese invulling, een eigen interpretatie van de ALV gegeven. Een belangrijk aspect hiervan is dat traceringsgegevens binnen 4 uur aangeleverd moeten kunnen worden. Door het bedrijfsleven wordt geconcludeerd dat de juridische basis en daarmee de mogelijkheid tot handhaving voor deze eis ontbreekt;
- De Nederlandse overheid heeft een meldwijzer opgesteld als handreiking naar bedrijven om af te wegen wanneer een (mogelijk) voedselveiligheidsgevaar al dan niet gemeld moet worden. In de praktijk wordt de meldwijzer niet tot nauwelijks in de besluitvorming gebruikt, omdat deze op een aantal punten niet specifiek en eenduidig genoeg of lastig uitvoerbaar is;
- Alle schakels in de keten werken in feite met batches, waarvan bekend is welke 'grondstoffen' er in zijn gegaan. Een kleine batch(grootte) betekent minder consequenties voor de onderneming in geval van een recall. Ook op sectorniveau heeft een kleine batch voordelen: minder bedrijven hoeven dan namelijk preventief 'op slot'. In veel gevallen heeft de markt dit goed geregeld. Echter, in naar schatting 5% van de gevallen binnen de slachtsector kan de gehanteerde minimale batchgrootte een tracering (fors) vertragen. Op primaire bedrijven en bij diervoederproducenten lopen batches voer soms ongewild in elkaar over (bijv. via bijstorten in de voersilo): hier dienen bepaalde 'nulpunten' te worden gecreëerd;
- De meeste diervoederbedrijven hebben een intern traceringsstelsel, de laatste jaren steeds meer in elektronische vorm. Kleine mengvoederbedrijven zullen qua kosten moeite hebben om aan te

haken bij elektronische uitwisselingsystemen. Voor wat betreft traceerbaarheid is de veehouder een belangrijke maar tevens relatief zwakke schakel in de keten. Op het primaire bedrijf komt de traceerbaarheid van voer en vlees/zuivel bij elkaar. De interne traceerbaarheid op het primaire bedrijf is echter summier, er wordt veelal gewerkt met papieren administratie, en UBN's zijn niet openbaar. Niettemin geeft de primaire sector aan bij voedselveiligheidsgevaren wél binnen 4 uur alle informatie over toeleveranciers en afnemers te kunnen aanleveren. Extra aandachtspunt binnen de primaire varkenshouderij is het onrechtmatig niet merken van biggen die naar de eigen mesterij gaan. Dit bemoeilijkt de interne tracering en houdt eventueel 'illegale' biggen buiten beeld;

- De koppeling van UBN's door de keten heen is een aandachtspunt. De UBN's van individuele vleesvarkens- en melkveehouders zijn niet bekend bij de slachterij, respectievelijk, zuivelonderneming. Hierdoor kan tracering binnen 4 uur een probleem vormen. Met de nieuwe Hygiëne Verordeningen kan dit probleem worden ondervangen;
- In enkele interviews wordt genoemd dat het melden in de keten meer gestructureerd aangepakt zou moeten worden en verschillende meldpunten goed/beter op elkaar moeten worden afgestemd;
- Het is de bedrijven niet geheel duidelijk hoe recalls overkomen op de consument: de één verwacht dat dit de indruk bevestigt dat er gerommeld wordt, de ander dat het juist een positieve uitstraling op de 'terugroepende' onderneming heeft. Weer anderen geven aan dat een recall het bestaande beeld van het bedrijf versterkt: het kan dus zowel positief als negatief uitvallen (voor de diervoedersector dan met name negatief).

6.3 Aanbevelingen

In relatie met traceerbaarheid in de dierlijke sectoren komen uit de deskstudie, de interviews en het ronde-tafelgesprek de volgende aanbevelingen naar voren:

- Het verdient aanbeveling om na te gaan op welke wijze de administratieve lasten van tracering op de primaire bedrijven kan worden ondersteund c.q. verlicht deels door directe informatie-uitwisseling tussen voorliggende en nakomende schakels (voer-slacht, voer-zuivel). UBN's dienen in dat geval openbaar te zijn. De eigen verantwoordelijkheid van de primaire schakels in risicobeheersing en tracering blijft onverminderd gehandhaafd. Effectieve en efficiënte registratiesystemen op het primaire bedrijf verdienen meer aandacht.
- Op een aantal punten is meer communicatie en voorlichting noodzakelijk, zowel richting de beide sectoren (varkensvlees en zuivel), sectorbreed en primaire schakels, als richting consument. Geadviseerd wordt op de volgende punten versterkt voorlichting in te zetten:
  - aan de sectoren omtrent de wettelijke status van de interpretatie documenten van de DG SANCO werkgroep en van de Nederlandse overheid;
  - aan de sectoren omtrent de rol van klankbord die de VWA wil spelen in het melden;
  - aan de primaire schakel omtrent de verplichting tot melden bij de VWA en het bestaan en het gebruik van de meldwijzer in de besluitvorming hieromtrent;
  - aan de consument, zowel over traceerbaarheid en recalls als over kwaliteitssystemen en labels en de wijze van risicobeheersing daarbinnen.

- Het vaststellen van de minimale traceerbare batchgrootte wordt een bedrijfseconomische aangelegenheid gevonden. Wél worden overheid en bedrijfsleven geadviseerd om gezamenlijk sectorbrede afspraken te maken over de definities van onveilige en ongeschikte producten als wel over het creëren van nulpunten (geen versleep tussen batches) binnen productieprocessen. De overheid heeft in deze een verifiërende rol: vallen de afspraken binnen de juridische kaders. In geval van batchgroottes die betrekking hebben op levende dieren dient de overheid een meer sturende rol op zich te nemen, gezien de maatschappelijke impact die (preventief) ruimen kan hebben.
- Het onrechtmatig niet merken van biggen op gesloten varkensbedrijven verdient aanpak binnen het wettelijke toezicht en de IKB-inspectie.

7 DANKWOORD

De auteurs van dit rapport danken de opdrachtgever Celia Steegmann en de programmaleiding Volkert Beekman en Anita Smelt voor de prettige manier van samenwerken. Daarnaast danken we de leden van de klankbordgroep en de deelnemers aan de interviews en de workshop voor hun tijd en kennis die zij beschikbaar hebben gesteld. De betrokkenheid van voornoemde personen in dit project hebben we als een stimulans ervaren tijdens de voortgang van het project en het uitwerken van deze rapportage.

REFERENTIES

- Beumer, H., Cnossen, H.J., Verdenius, F., 2003. Traceerbaarheid: Eisen aan vrijblijvendheid. Voedingsmiddelen Technologie 10, p. 10-13.
- Europese Commissie, 2000. Verordening (EG) Nr. 1760/2000 van het Europees Parlement en de Raad van 17 juli 2000 tot vaststelling van een identificatie- en registratieregeling voor runderen en inzake de etikettering van rundvlees en rundvleesproducten en tot intrekking van Verordening (EG) Nr. 820/97 van de Raad. Publicatieblad van de Europese Unie Nr. L204 van 11-08-2000. Brussel: Europese Unie, p. 1–10.
- Europese Commissie, 2002. Verordening (EG) Nr. 178/2002 van het Europees Parlement en de Raad van 28 januari 2002 tot vaststelling van de algemene beginselen en voorschriften van de levensmiddelenwetgeving, tot oprichting van een Europese Autoriteit voor voedselveiligheid en tot vaststelling van procedures voor voedselveiligheidsaangelegenheden. Publicatieblad van de Europese Unie Nr. L031 van 01-02-2002. Brussel: Europese Unie, p. 1-24.
- Europese Commissie, 2004a. Rectificatie van Verordening (EG) Nr. 852/2004 van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2004 inzake levensmiddelenhygiëne (Pb L139 van 30-04-2004). Publicatieblad van de Europese Unie Nr. L226 van 25-06-2004. Brussel: Europese Unie, p. 3-21.
- Europese Commissie, 2004b. Rectificatie van Verordening (EG) Nr. 853/2004 van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2004 houdende vaststelling van specifieke hygiënevoorschriften voor levensmiddelen van dierlijke oorsprong (Pb L139 van 30-04-2004). Publicatieblad van de Europese Unie Nr. L226 van 25-06-2004. Brussel: Europese Unie, p. 22-82.
- Europese Commissie, 2004c. Guidance on the implementation of articles 11, 12, 16, 17, 18, 19 and 20 of Regulation (EG) Nr. 178/2002 on General Food Law - Conclusions of the standing committee on the Food Chain and Animal Health, December 2004. Brussel: Europese Unie, 30 pp. (http://europa.eu.int/comm/food/food/foodlaw/guidance/guidance_rev_7_en.pdf).
- Europese Commissie, 2005. Verordening (EG) Nr. 183/2005 van het Europees Parlement en de Raad van 12 januari 2005 tot vaststelling van voorschriften voor diervoederhygiëne. Publicatieblad van de Europese Unie Nr. L35 van 08-02-2005. Brussel: Europese Unie, p. 1-22.
- International Organization for Standardization, 2004. Traceability in feed and food chain – General principles and guidance for system design and development (ISO/CD 22519), committee draft van 02-07-2004. ISO TC 34 N 1130, 5 pp. (<http://www.iso.org/>).
- Ipema, A.H., Smits, A.C., Hogewerf, P.H. *et al.*, 2002. Haalbaarheidsonderzoek Elektronische Identificatie. Wageningen: Wageningen UR, Instituut voor Milieu en Agritechniek, IMAG-rapport 2002-07.
- Madec, F., Geers, R., Vesseur, P., Kjeldsen, N., Blaha, T., 2001. Traceability in the pig production chain. Rev. sci. techn. Off. Epiz. 20, p. 523-537.
- Ministerie van LNV, 2002. Regeling van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 24 december 2004, nr. TRCJZ/2002/13331, houdende identificatie en registratie van dieren (Regeling Identificatie en Registratie van dieren 2003). Den Haag: Ministerie van LNV, 19 pp.
- Ministerie van LNV, 2003. I&R runderen – instructie veehouders. Deventer: I&R bureau LNV, 18 pp. (<http://www.hetlnvloket.nl>).
- Ministerie van LNV, 2004. Regeling van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 6 december 2004, nr. TRCJZ/2004/5141, houdende wijziging van de Regeling identificatie en registratie van dieren 2003. Den Haag: Ministerie van LNV, 3 pp.

- Productschap Diervoeder, 2002. Richtlijnen voor tracking & tracing GMP diervoedersector – GMP27, versie 12-11-2003. Den Haag: Productschap Diervoeder, 12 pp.
- Productschap Diervoeder, 2003. Algemene GMP-standaard diervoedersector – GMP01, versie 16-02-2005. Den Haag: Productschap Diervoeder, 17 pp.
- Productschap Diervoeder, 2004. Voorwaarden voor bekendmaking voorschakels bij levering aan GMP erkende bedrijven - GMP27-1, versie 4-6-2004. Den Haag: Productschap Diervoeder, 2 pp.
- Productschap Vee en Vlees, 2004. Voorschriften Regeling IKB Varkens voor varkenshouders, versie 01-02-2004. Zoetermeer: Productschap Vee en Vlees, 34 pp.
- Stichting KKM, 2001. Zelfevaluatieboekje – protocol 2002. Leusden: Stichting KKM, 24 pp.
- Van de Kamp, A., Verdenius, F., Westendorp, R., 2005. Traceerbaarheid – De uitwerking van de Algemene Levensmiddelen Verordening, editie 2005-2006. Den Haag: Sdu Uitgevers BV, 126 pp.
- Van der Pas, M., 2004. Bedrijven worstelen met de General Food Law. Voedingsmiddelen Industrie, 21 juli 2004, p. 8-10.
- Van der Roest, J., Poelman, M., Noordam, M., Bokma-Bakker, M.H., De Jong, O., en Schomaker, C., 2005. Beschrijving en evaluatie integrale risicobeheersing. Wageningen: Wageningen UR, RIKILT rapport 2005-003.
- Voedsel en Waren Autoriteit, 2004. Melden en traceren van onveilige levensmiddelen. Informatieblad 69/2 december 2004. Den Haag: Voedsel en Waren Autoriteit, 5 pp. (<http://www.vwa.nl/>).
- Voedsel en Waren Autoriteit, 2005. Melden en traceren van onveilige diervoeders. Informatieblad 70/3 januari 2005. Den Haag: Voedsel en Waren Autoriteit, 4 pp. (<http://www.vwa.nl/>).
- Voorlichtingsbureau Vlees, 2004. Kwaliteitshandboek Nederlandse Vleesvarkens. Zoetermeer: Voorlichtingsbureau Vlees.

Bijlage I. Algemene levensmiddelenhygiëne Verordening (EG/852/2004)

Algemene doelen, begrippen en definities

De nieuwe algemene en meer specifieke hygiënevoorschriften in de Algemene Levensmiddelen Hygiëne Verordening (AHV) hebben primair als doel het garanderen van een hoog niveau van bescherming van de consument op het gebied van voedselveiligheid. De AHV treedt voornamelijk niet in werking vóór 1 januari 2006.

In de AHV worden allereerst definities van diverse begrippen gegeven. De belangrijkste definitie is die van levensmiddelenhygiëne. Hier wordt onder verstaan: ‘de maatregelen en voorschriften die nodig zijn om de aan een levensmiddel verbonden gevaren tegen te gaan en de geschiktheid van een levensmiddel voor humane consumptie te waarborgen, met in achtneming van het beoogde gebruik’ (EG/852/2004, artikel 2 lid 1a). Onder basisproducten wordt verstaan: ‘producten van de primaire productie, met inbegrip van producten van de grond, de veehouderij, de jacht en de visserij’. Daarnaast gelden de definities vastgesteld in Verordening EG/178/2002 (artikel 2 lid 2).

Verplichtingen en hygiënevoorschriften

Overeenkomstig de ALV, wordt in de AHV aangegeven dat de verantwoordelijkheid voor de voedselveiligheid in eerste instantie bij de exploitanten van levensmiddelenbedrijven ligt (EG/852/2004, artikel 1 lid 1a). Ook primaire agrarische bedrijven die levensmiddelen of grondstoffen hiervoor voortbrengen zijn levensmiddelenbedrijven (volgens EG/178/2002).

Alle exploitanten van levensmiddelenbedrijven zijn verplicht te voldoen aan de in de AHV genoemde hygiënevoorschriften (EG/852/2004, artikel 3). Voor exploitanten van bedrijven die zich bezig houden met de primaire agrarische productie en de daarmee verband houdende bewerkingen (zoals vervoer van levende dieren) zijn in het kader van deze verordening algemene hygiënevoorschriften geformuleerd (EG/852/2004, bijlage I deel A). Voor exploitanten van bedrijven volgend op de primaire productie zijn uitgebreidere voorschriften opgenomen (EG/852/2004, bijlage II). Voor de primaire dierlijke productiesector zijn aanvullende voorschriften opgenomen in de DPHV (zie Bijlage II). Artikel 5 van de AHV geeft aan dat exploitanten er voor dienen te zorgen dat binnen het levensmiddelenbedrijf permanente procedures gebaseerd op de HACCP beginselen worden ingevoerd, uitgevoerd en gehandhaafd. Deze verplichting wordt echter niet opgelegd aan agrariërs, oftewel bedrijven die zich uitsluitend bezighouden met de primaire productie. Artikel 6 bepaalt dat alle levensmiddelenbedrijven geregistreerd moeten zijn en soms ook een erkenning moeten hebben. De nationale overheden dienen de opstelling en het gebruik van nationale en communautaire gidsen voor goede hygiëne praktijken te stimuleren (EG/852/2004, artikelen 7-9). Nationale gidsen dienen opgesteld en verspreid te worden door ‘de levensmiddelenbranche’, de communautaire gidsen dienen opgesteld te worden door of in overleg met o.a. vertegenwoordigers van de verschillende sectoren van de Europese levensmiddelenbranche. De gidsen dienen richtsnoeren te bevatten voor goede hygiënische praktijken met het oog op het onder controle houden van gevaren voor de primaire productie en daarmee verband houdende verwerkingen. In bijlage I deel B van de AHV zijn aanbevelingen opgenomen ten behoeve van gidsen voor goede hygiënische praktijken in de primaire sector. Enkele relevante voorbeelden van maatregelen waarvoor in dergelijke gidsen informatie kan worden opgenomen zijn:

- het correct en adequaat gebruik van diergeneesmiddelen en additieven voor diervoeders, en de traceerbaarheid ervan;

- de bereiding, de opslag, het gebruik en de traceerbaarheid van diervoeders;
- maatregelen met betrekking tot het bijhouden van registers.

Ook in bijlage I - de algemene hygiënevoorschriften voor de primaire (agrarische) productie - deel A III van de AHV staat de verplichting voor exploitanten van levensmiddelenbedrijven tot het bijhouden en bewaren van registers met betrekking tot maatregelen ter beheersing van gevaren voor levensmiddelen. De relevante informatie in deze registers moet desgevraagd ter beschikking gesteld worden aan de bevoegde autoriteit en aan de bedrijven aan wie producten zijn geleverd. Bedrijven met landbouwhuisdieren zijn verplicht om registers bij te houden over:

- de aard en de oorsprong van aan de dieren gevoerde diervoeders;
- de toegediende diergeneesmiddelen en andere behandelingen die de dieren hebben ondergaan, met data van toediening of behandeling, en wachttijden;
- de aanwezigheid van ziekten die de veiligheid van producten van dierlijke oorsprong in het gedrang brengen;
- de voor de volksgezondheid belangrijke resultaten van analyses van bij dieren genomen monsters of van andere monsters genomen voor diagnosedoeleinden;
- alle toepasselijke controles van dieren of producten van dierlijke oorsprong.

Bijlage II. Verordening specifieke hygiënevoorschriften levensmiddelen van dierlijke oorsprong (EG/853/2004)

Algemene doelen, begrippen en definities

In de Dierlijke Producten Hygiëne Verordening (DPHV) (EG/853/2004) worden specifieke hygiënevoorschriften op het gebied van levensmiddelen van dierlijke oorsprong vastgesteld voor exploitanten van levensmiddelenbedrijven. Deze voorschriften zijn een aanvulling op Verordening EG/852/2004 (AHV). Ze hebben betrekking op verwerkte en onverwerkte producten van dierlijke oorsprong (EG/853/2004, artikel 1). Ook deze verordening treedt vooralsnog niet in werking vóór 1 januari 2006. Deze verordening gaat uit van de definities van Verordening EG/178/2002 (ALV) en van Verordening EG/852/2004 (AHV). Daarnaast zijn aanvullende eigen definities vastgelegd voor zowel algemene zaken (EG/853/2004, bijlage I) als meer technische definities (EG/853/2004, bijlagen II en III).

Verplichtingen en hygiënevoorschriften

Voor primaire agrarische bedrijven met landbouwhuisdieren zijn in de DPHV met name secties II en III van bijlage II van belang. Deze secties hebben betrekking op exploitanten van levensmiddelenbedrijven die een slachthuis beheren. In sectie II is vastgelegd dat elk dier of groep dieren die/dat op het terrein van het slachthuis wordt aanvaard naar behoren is geïdentificeerd. Sectie III verplicht slachthuizen, behoudens uitzonderlijke situaties, geen dieren tot hun terrein toe te laten indien zij niet beschikken over de relevante informatie over voedselveiligheid die in het kader van de AHV moet worden bijgehouden in de registers van het bedrijf van herkomst. Deze informatie dient minstens 24 uur voor de dieren op het slachthuis aankomen aangeleverd te zijn. De informatie dient o.a. te omvatten:

- status van het bedrijf van herkomst of regionale gezondheidsstatus van de dieren;
- gezondheidsstatus van de dieren;
- toegediende diergeneesmiddelen en andere behandelingen die de dieren binnen een bepaalde periode hebben ondergaan, tezamen met data van toediening of behandeling en indien relevant wachttijden;
- aanwezigheid van ziekten die de veiligheid van het vlees in gevaar kunnen brengen;
- relevante verslagen van slachthuizen over de resultaten van eerdere ante- en postmortem keuringen van dieren van hetzelfde bedrijf van herkomst, met name verslagen van de officiële dierenarts;
- naam en adres van de dierenarts die normaliter zijn diensten verleend aan het bedrijf van herkomst.

Voor slachthuizen die reeds over bepaalde (van de vereiste) informatie beschikken middels kwaliteitsborgingsystemen of lopende overeenkomsten met primaire producenten, kan voor de betreffende informatie een uitzondering worden gemaakt (bijv. voor de gezondheidsstatus, naam dierenarts). Daarnaast mag voor o.a. varkens de 24-uurs bepaling worden omgezet in een begeleiding van de informatie met de dieren naar het slachthuis mits de bevoegde autoriteit dit toestaat. Hier zal de nationale bevoegde autoriteit dus zelf regels moeten stellen (EC/853/2004, bijlage II sectie III).

Bijlage III. Diervoederhygiëne Verordening (EG/183/2005)

Algemene doelen, begrippen en definities

In de Diervoeder Hygiëne Verordening (DVHV) (EG/183/2005) worden de volgende zaken vastgesteld: algemene voorschriften voor diervoederhygiëne; de voorwaarden en bepalingen om ervoor te zorgen dat diervoeders traceerbaar zijn; en voorwaarden en bepalingen voor registratie en erkenning van bedrijven (EG/183/2005, artikel 1). Deze verordening is van toepassing op de activiteiten van exploitanten van diervoederbedrijven in alle stadia van de productie, vanaf de primaire productie t/m het in de handel brengen van diervoeders, en op de invoer van diervoeders uit en de uitvoer van diervoeders naar derde landen. Daarnaast is de DVHV van toepassing op het voeren van voedselproducerende dieren (in geval niet gehouden voor eigen particulier gebruik) (EG/183/2005, artikel 2). Voor de primaire bedrijven is met name dit laatste aspect van belang als wel de particuliere huishoudelijk productie van diervoeders bestemd voor vervoeding aan genoemde voedselproducerende dieren.

In de DVHV gelden de definities van Verordening EG/178/2002 (ALV), behoudens een aantal specifieke definities, vastgelegd in artikel 3 van de DVHV. Het gaat hierbij om “diervoederhygiëne, gedefinieerd als de maatregelen en voorschriften die nodig zijn om de aan een diervoeder verbonden gevaren tegen te gaan en de geschiktheid van een diervoeder voor dierlijke consumptie te waarborgen, met inachtneming van het beoogde gebruik. Onder primaire productie van diervoeders wordt verstaan: de productie van landbouwproducten, daaronder met name begrepen het telen, het oogsten, het melken, het fokken van dieren (voorafgaand aan het slachten) of het vissen, waarmee uitsluitend producten worden verkregen die geen andere handelingen na de oogst, verzameling of vangst ondergaan dan een eenvoudige fysieke behandeling (EG/183/2005, artikel 3). Naast deze twee definities zijn in artikel 3 van de DVHV nog een viertal andere definities vastgelegd. Ook deze verordening treedt vooralsnog niet in werking vóór 1 januari 2006.

Verplichtingen en hygiënevoorschriften

Naast een tweetal algemene verplichtingen vastgesteld in artikel 4 van de DVHV zijn in artikel 5 een aantal specifieke verplichtingen opgenomen. Artikel 5 lid 1 stelt dat exploitanten van diervoederbedrijven zich dienen te houden aan de voorschriften opgenomen in bijlage I van de DVHV (voor zover relevant) voor wat betreft handelingen in het stadium van de primaire productie van diervoeders en een aantal daarmee verbonden handelingen. Hierbij gaat het om:

- het vervoer, de opslag en het hanteren van primaire producten op de productieplaats;
- het vervoer met het oog op de aflevering van primaire producten van de productieplaats naar een inrichting (onderdeel van een diervoederbedrijf);
- het mengen van voeder uitsluitend voor gebruik op het eigen bedrijf, zonder gebruikmaking van toevoegingsmiddelen of voormengsels van toevoegingsmiddelen, met uitzondering van inkuiladditieven.

Deze bijlage bevat bepalingen inzake hygiëne, het bijhouden van registers als wel aanbevelingen voor gidsen voor goede praktijken. Voor andere dan bovengenoemde handelingen dienen exploitanten van diervoederbedrijven zich te houden aan de voorschriften van bijlage II van de DVHV. Dit geldt ook voor het mengen van voeder uitsluitend voor gebruik op eigen bedrijf met gebruikmaking van toevoegingsmiddelen of voormengsels van toevoegingsmiddelen, met uitzondering van inkuiladditieven. Lid 5 van artikel 5 stelt daarnaast dat veehouders zich bij het voeren van

voedselproducerende dieren houden aan de voorschriften opgenomen in bijlage III van de DVHV. Voor wat betreft traceerbaarheid op het primaire bedrijf is dus met name artikel 5 lid 1 en bijlage I van de DVHV van belang, met name het onderdeel m.b.t. het bijhouden van registers. Hierin wordt gesteld dat exploitanten van diervoederbedrijven registers bijhouden inzake maatregelen ter beheersing van gevaren. Zij dienen die registers op passende wijze te bewaren gedurende een passende termijn die afgestemd is op de aard en de omvang van het diervoederbedrijf. Op verzoek van de bevoegde autoriteit stellen zij relevante informatie in deze registers ter beschikking. In het bijzonder dienen exploitanten van diervoederbedrijven registers bij te houden over:

- het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en biociden;
- het gebruik van genetisch gemodificeerd zaai- en pootgoed;
- de aanwezigheid van ziekten die de veiligheid van primaire producten in het gedrang kunnen brengen;
- de resultaten van analyses van monsters van primaire producten of andere voor diagnosedoeleinden genomen monsters die van belang zijn voor de voederveiligheid;
- de bron en hoeveelheid van elk diervoeder dat het bedrijf binnenkomt en de bestemming en hoeveelheid van elk diervoeder dat het bedrijf verlaat.

Artikelen 20 t/m 22 van de DVHV hebben betrekking op gidsen voor goede praktijken. Artikel 20 stelt dat de Commissie de opstelling van communautaire gidsen in de diervoedersector stimuleert. In voorkomend geval stimuleren de lidstaten de opstelling van nationale gidsen. Worden er nationale gidsen opgesteld dan dient de diervoederbranche deze op te stellen en te verspreiden. Indien betrekking op de primaire productie van diervoeders, dient rekening gehouden te worden met de voorschriften in bijlage I. De gidsen dienen richtsnoeren te bevatten voor goede praktijken met het oog op het onder controle houden van gevaren voor de primaire productie van diervoeders (EG/183/2005, bijlage I). In bijlage I van de DVHV zijn aanbevelingen opgenomen ten behoeve van dergelijke gidsen voor goede praktijken in de primaire sector. Enkele relevante voorbeelden van informatie die in de gidsen kan worden opgenomen zijn:

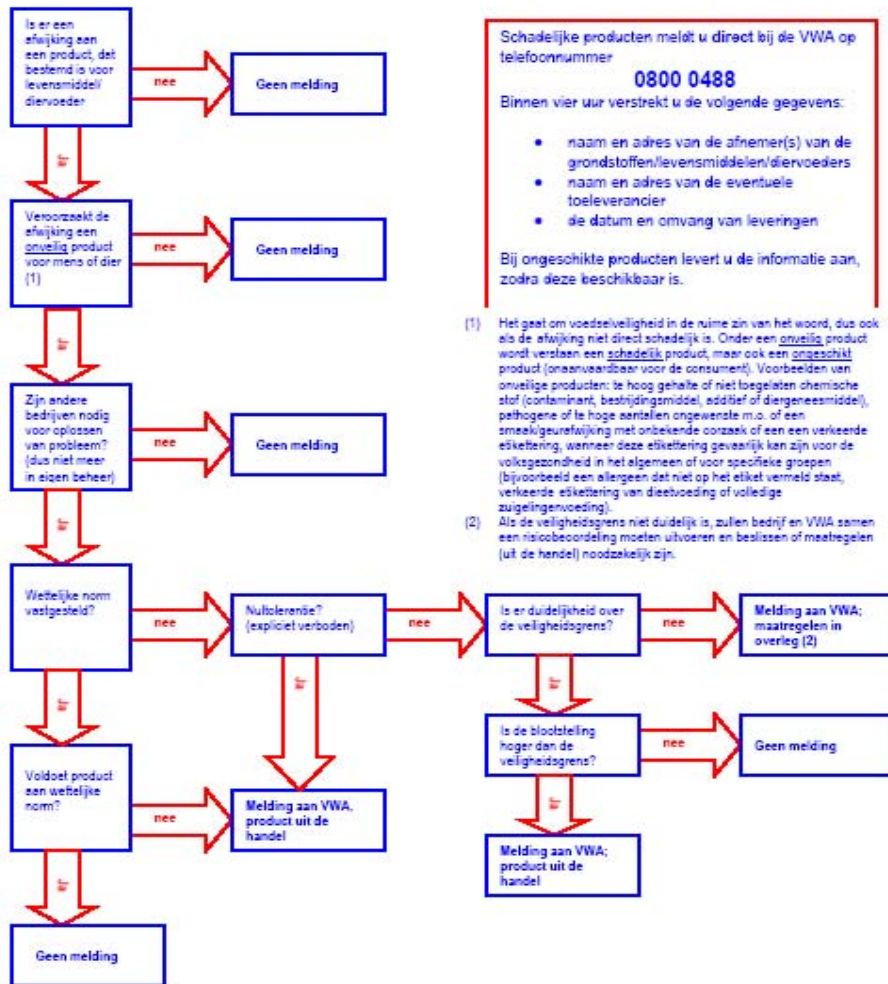
- het correct en adequaat gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en biociden en de traceerbaarheid ervan;
- het correct en adequaat gebruik van geneesmiddelen voor diergeneeskundig gebruik en toevoegingsmiddelen voor diervoeders en de traceerbaarheid ervan;
- de (bereiding, opslag en) traceerbaarheid van voedermiddelen;
- gedetailleerde gegevens met betrekking tot het bijhouden van registers.

Bijlage IV. Meldwijzer VWA

voedsel en waren autoriteit

Meldwijzer

Schadelijke producten meldt u direct bij de VWA op telefoonnummer **0800 0488**

Binnen vier uur verstrekt u de volgende gegevens:

- naam en adres van de afnemer(s) van de grondstoffen/levensmiddelen/diervoerders
- naam en adres van de eventuele toeleverancier
- de datum en omvang van leveringen

Bij ongeschikte producten levert u de informatie aan, zodra deze beschikbaar is.

(1) Het gaat om voedselveiligheid in de ruime zin van het woord, dus ook als de afwijking niet direct schadelijk is. Onder een onveilig product wordt verstaan een schadelijk product, maar ook een ongeschikt product (onaanvaardbaar voor de consument). Voorbeelden van onveilige producten: te hoog gehalte of niet toegelaten chemische stof (contaminant, bestrijdingsmiddel, additief of diergeneesmiddel), pathogene of te hoge aantallen ongewenste m.o. of een smakeigensafwijking met onbekende oorzaak of een verkeerde etikettering, wanneer deze etikettering gevaarlijk kan zijn voor de volksgezondheid in het algemeen of voor specifieke groepen (bijvoorbeeld een allergeen dat niet op het etiket vermeld staat, verkeerde etikettering van dieetvoeding of volledige zuigelingenvoeding).

(2) Als de veiligheidsgrens niet duidelijk is, zullen bedrijf en VWA samen een risicobeoordeling moeten uitvoeren en beslissen of maatregelen (uit de handel) noodzakelijk zijn.

Vastgesteld op 22 november 2004,
Geomiddelde versie van 3 februari 2005

Bijlage V. Samenstelling klankbordgroep, geïnterviewde personen, en genodigden voor ronde-tafel gesprek

Samenstelling klankbordgroep

1. Celia Steegmann, LNV-VD
2. Marcel Mengelers, VWA
3. Floor Verdenius, WUR-A&F
4. Reinder Sijtsma, Nutreco
5. Frank Jorna, Nevedi
6. Henk Boelrijk, LTO varken
7. Wim Riepma, PVE
8. Jeanet Brandsma, LTO melkvee
9. Steef Biesterveld, Campina

Geïnterviewde personen

1. Rik Herbes en Wim van Hulzen, VWA
2. Jos Hooglugt, LNV-AID
3. Reinder Sijtsma, Nutreco
4. Frank Jorna, Nevedi
5. Henk Boelrijk, LTO varken
6. Wim Riepma, PVE
7. Jeanet Brandsma, LTO melkvee
8. Steef Biesterveld, Campina

Genodigden workshop

1. Celia Steegmann, LNV-VD
2. Rik Herbes, VWA
3. Wim van Hulzen, VWA-RVV
4. Jos Hooglugt, LNV-AID
5. Reinder Sijtsma, Nutreco
6. Frank Jorna, Nevedi
7. Henk Boelrijk, LTO varken
8. Wim Riepma, PVE
9. Jeanet Brandsma, LTO melkvee
10. Floor Verdenius, WUR-A&F
11. Joop van der Roest, WUR-RIKILT
12. Ine van der Fels-Klerx, WUR-RIKILT
13. Martien Bokma-Bakker, WUR-ASG
14. Oene de Jong, WUR-ASG
15. Marcel Mengelers, VWA (verhinderd)
16. Steef Biesterveld, Campina (verhinderd)